

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Andra Kammaren. N:o 17.

Fredagen den 19 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1909 den 17 februari sammanträdde kamrarnes valmän för att utse Riksdagens justitieombudsman; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren Berndt Fridolf Engelbrekt Hasselrot 45 röster,

i följd hvaraf herr revisionssekreteraren Berndt Fridolf Engelbrekt Hasselrot blifvit till Riksdagens justitieombudsman utsedd.

J. H. Dieden. L. J. Jansson. Carl H. Björck.

F. W. Thorsson.

År 1909 den 17 februari sammanträdde kamrarnes valmän för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens justitieombudsman, ifall han, innan nästa lagtima Riksdag anställt nytt val af justitieombudsman, skulle med döden afgå, samt utöfva ämbetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

herr häradshöfdingen Ossian Berger 44 röster,

vice häradshöfdingen L. E. Gezelius 1 röst;

Andra Kammarens Prot. 1909. N:o 17.

i följd hvaraf herr häradshöfdingen Ossian Berger blifvit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

J. H. Dieden.

L. J. Jansson.

Carl H. Björck.

F. W. Thorsson.

Jämte det protokollen lades till handlingarna, beslöt kammaren, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af detta protokoll underrättas om valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna afgifva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrifvelse till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till den paragraf, som därom borde i riksdagsbeslutet införas.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner:

angående anläggande af en elektrisk kraftstation i Oscar-Fredriksborgs fort;

angående anslag till dispaschörsväsendet; och

angående öfverlåtelse till Kristinehamns stad af viss kyrkoherden i Kristinehamns pastorat på lön anslagen jord.

§ 4.

Vidare föredrogos hvardera för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid:

herr *Zimdahls* motion, n:o 191, till kammarens tillfälliga utskott n:o 4; och

herr *Kvarnzelius'* motion, n:o 192, till kammarens tillfälliga utskott n:o 2.

§ 5.

Härefter föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtande n:o 8, bevillningsutskottets betänkande n:o 5 samt lagutskottets utlåtanden n:is 5, 6, 7 och 8.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsöromålen beviljades:

herr *Svensson* i Skyllberg under 3 dagar fr. o. m. den 20 februari och
 » *Erlansson* » 4 » » » 24 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,18 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Lördagen den 20 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Malm* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående efterskänkande af fordringsbelopp hos f. d. underlöjtnanten i armén Nils Gustaf Zetterberg, f. d. fanjunkaren Johannes Jonsson och f. d. sergeanten Anders Öqvist;

angående anvisande af medel för beredande af hyresersättning åt boställshafvare i f. d. Indebetouska huset; och

angående statsbidrag till upprättande och underhållande af en handelshögskola i Stockholm.

De kungliga propositionerna blefvo på begäran lagda på bordet.

§ 2.

Herr talmannen lämnade nu ordet till

Chefen för landförsvarsdepartementet, herr statsrådet *Malm*, *Svar å interpellation.*
 som yttrade: Med antydan, att staten skulle gått alltför summariskt till väga i fråga om uppsägning af en del arbetare vid

Svar å interpellation. Karl Gustafs stads gevärsfaktori, har herr Kropp (sedan kam-maren därtill lämnat sitt tillstånd) till mig riktat två frågor, nämligen:

(Forts.)

1:o) Om jag med hänsyn till dessa uppsägningar undersökt, huruvida de varit oundgängligen nödvändiga och ej kunnat undvikas genom bibehållande af nu tillämpad arbetstid, samt

2:o) Om jag vore betänkt på att öfvervaka, att vid afskedandet hänsyn toges därtill, att familjeförsörjare och sådana, som under längre tid arbetat i fabriekens tjänst, om möjligt skonades från uppsägning och afsked.

Jag beder att nu få besvara dessa frågor.

När det är fråga om anskaffning af det antal handeldvapen, som ansetts erforderligt för staten — och detta, jag anser mig böra nämna det i detta sammanhang, har sin tillämpning äfven beträffande annan krigsmateriel, exempelvis ammunition —, måste man naturligtvis å ena sidan tillse, att statens mest trängande behof blir snarast möjligt fyllt, men å andra sidan är det också angeläget att så ordna tillverkningen, att den icke försiggår till den grad hastigt, att hela den talrika arbetarpersonal, som användes vid fabrikationen, en dag plötsligt står utan arbete. Ej heller får man släppa ur sikte vikten af att ständigt hafva till hands en vid fabrikationen vand arbetarstam, som eventuellt genast kan stå redo för nya uppgifter af liknande art. Såväl militärtekniska som andra skäl tala alltså för en successivt sjunkande produktion. En sådan produktion har också i enlighet med Riksdagens klart uttalade önsknings förslagits i de för Riksdagen framlagda och af Riksdagen godkända beräkningarna. För tiden till och med 1907 beräknades en årstillverkning af omkring 25,000 handeldvapen; i 1908 och 1909 års statsverkspropositioner beräknades däremot 20,000 vapen årligen. Meningen vore, att årsproduktionen skulle hålla sig vid ungefär denna siffra jämväl under 1910 och 1911, för att sedermera ytterligare sänkas till 15,000.

Arbetsstyrkan måste naturligtvis anpassas efter den beräknade årliga tillverkningen. Men det visade sig så småningom, att man för samma tillverkning behöfde mindre och mindre arbetspersonal. Detta berodde på ökad arbetsskicklighet och stegrad arbetsintensitet hos arbetarna själfva.

I början af 1908 blef det tydligt, att man genom att bibehålla den dåvarande arbetsstyrkan skulle komma till en större årstillverkning än den i planen afsedda. Och detta i sin ordning skulle medföra, att de medel, som enligt Riksdagens anvisning stode till vederbörandes förfogande för 1908 års tillverkning, blefve otillräckliga.

Naturligtvis kunde det af nationalekonomiska hänsyn icke komma i fråga att minska arbetsintensiteten, och ej heller var

det rådligt att sänka arbetslönen. För att komma ur svårigheterna erbjödo sig då endast två utvägar. *Svar å interpellation.*

Den ena var att låta tillverkningen fortgå med samma arbetsstyrka och att därigenom för arméns räkning erhålla fler och fler vapen för hvarje år och att till följd häraf utverka större anslag af Riksdagen. (Forts.)

Den andra utvägen åter var att minska tillverkningen, vare sig genom reducering af arbetsstyrkan eller genom afkortning i den dagliga arbetstiden.

Mot tillgripande af den förstnämnda utvägen talade dock det obestridda faktum, att ju större antal vapen armén årligen kunde erhålla, desto förr skulle den tidpunkt inträffa, då arméns behof af handeldvapen blefve fylldt och desto plötsligare skulle följaktligen en ännu grundligare reducering af arbetsstyrkan blifva nödvändig. Om det sedermera en dag befunnes, att staten behöfde ytterligare handeldvapen, utsatte man sig därigenom för den stora risken att stå utan en till sådan fabrikation inöfvad arbetarstam.

Genom att använda den förstnämnda utvägen skulle man visserligen lyckas att för tillfället undvika ett mindre ondt, men blott för att inom en nära framtid ådraga sig ett större, ännu värre. Under sådana omständigheter synes mig arméförvaltningen hafva handlat välbetänkt, då den i skrifvelse den 23 maj 1908 anbefalldes, att gevärsstillverkningen såväl för detta som följande år skulle nedsättas till det antal vapen, som enligt fastställda planerna afsetts. I skrifvelsen lämnades däremot öppet, om nedsättningen i tillverkningen borde vinnas genom reducering af arbetsstyrkan eller af arbetstiden.

Enär styresmannen för faktoriet icke inom den närmaste framtiden såg någon utsikt till ljusning i de då rådande tryckta arbetsförhållandena, framställde han den 28 maj förlidet år till arbetarne ett förslag, som af dessa *enhälligt* antogs.

Detta förslag innehöll: att arbetstiden, för undvikande af omedelbart afsked för någon och i afvaktan på bättre konjunkturen, skulle nedsättas från 56 1/2 timmar till 45 timmar per vecka;

att detta skulle gälla för tiden från den 1 juni 1908 till den 30 april 1909, samt

att uppsägning till afflyttning sistnämnda datum skulle äga rum innan utgången af januari månad 1909.

Arbetstiden hade sålunda reducerats med 20 %, men ehuru arbetsstyrkan därjämte under perioden 1 januari 1902 till den 31 december 1908 nedgått från 485 till 387 — detta nästan uteslutande på grund af *frivillig* afgang — befunnos såväl arbetsprodukten som utgifterna alltjämt vara för stora; detta beroende på ytterligare ökad arbetsintensitet.

Enär en ytterligare reducering af arbetstiden ovillkorligen

Svar å interpellation.
(Forts.)

komme att undergräfvå arbetarnes ekonomi, och en fortsättning på det rådande provisoriska tillståndet med 45 timmars arbetstid i veckan och däråf följande låga arbetsförtjänst hotade att beröfvå faktoriet dess bästa arbetare, måste nu i sistlidne januari månad en del uppsägningar åga rum. Såsom ett bevis på, att arbetsledningen gjort *allt* hvad den kunnat för att så långt, som möjligt varit, tillgodose arbetarnes intressen, beder jag få omnämna, att man icke ens dragit sig för att *öfverskrida* det för år 1908 anvisade anslaget.

Jag vågar sålunda påstå, att de skedda uppsägningarna varit *nödvändiga* på grund af de omständigheter, som jag berört.

Af det anförda torde äfven framgå, att arbetarne i mycket god tid erhållit underrättelse om hvad som skulle komma och att de haft god tid att se sig om efter arbete på annat håll.

Att uppsägningarna icke heller mött ogillande bland större delen af faktoriets arbetare torde framgå af det faktum, att vid en omröstning, som den 11 innevarande månad ägt rum bland de *icke* uppsagda arbetarne, två tredjedelar af dessa förklarar sig *icke* önska, att de uppsagda bibehölles i tjänsten någon *längre* tid framåt efter utgången af april månad — något som kunde ske endast under förutsättning, att arbetstiden från och med den 1 maj minskades till endast 40 timmar i veckan.

När en arbetare skall flytta, torde den 1 maj få anses såsom en synnerligen lämplig tidpunkt för flyttning, enär arbetaren — synnerligast då han är förtrogen med landbruksgöromål, hvilket lærer vara fallet med det stora flertalet af de uppsagda arbetarne — just vid denna årstid har lättare att skaffa sig arbete på annat håll.

Ställes emellertid saken på den bogen, att staten här skulle såsom ett särskildt tillmötesgående mot sina arbetare något litet utsträcka tiden för erhållande af arbete utom faktoriet t. ex. till den 30 nästkommande juni — då skördearbetet tager sin början — kan väl sägas, att detta, ehuru icke utan olägenheter, låter sig göra. Vid beträffande denna angelägenhet anställd omröstning bland de *icke* uppsagda arbetarne röstade 194 arbetare för ett dylikt uppskof, ehuru de i så fall skulle ännu 2 månader få arbeta blott 45 timmar i veckan. 40 arbetare röstade dock emot hvarje uppskof. Styresmannen för faktoriet har emellertid hos generalfältygmästaren hemställt, att arbetarmajoritetens önskan måtte tillmötesgå.

Hvad därefter angår frågan, huruvida uppsägningarna skett utan nödig urskillning, så vågar jag påstå, att man härvidlag varit synnerligen angelägen om att visa största möjliga hänsyn till just alla de omständigheter, som herr Kropp i sin interpellation till mig ansett förtjäna beaktande. Sålunda har man såvidt möjligt beaktat de mer eller mindre ömmande förhållan-

dena bland arbetarna, och uppsägningen har därför i främsta rummet drabbat de ogifta, de yngre o. s. v.

I öfrigt vill jag med bestämdhet tillbakavisa det påståendet, att man icke skulle visat tillbörlig omvårdnad om fabriksens gamla trotjänare. Redan innan interpellationen var känd, hade styresmannen för fabriken insändt framställning om pensioner åt 9 äldre arbetare, hvarom Kungl. Maj:t inom kort kommer att aflåta proposition till Riksdagen.

Det torde sålunda få anses konstateradt, att såväl arméförvaltningen som styresmannen för fabriken behandlat arbetarne därstädes med all den hänsynsfullhet, som förhållandena medgifvit; och att så äfven framdeles skall blifva fallet, därpå äger jag ej rätt att tvifla. I hvad på mig beror, känner jag min plikt och mitt ansvar äfven härutinnan och skall naturligtvis efter måttet af mina krafter söka fylla dem.

Vidare anförde:

Herr Kropp: Herr talman! Jag är herr krigsministern tacksam för att han så snart besvarat min interpellation. Men tyvärr är det så, att hvarken jag eller de arbetare, som denna fråga nu närmast berör, kunna känna oss tillfredsställda med det svar, som herr krigsministern i dag afgifvit.

Jag skulle ha varit synnerligen glad, om jag i detta svar kunnat taga fasta på ett löfte från herr krigsministern, att, då afskedanden skola företagas, man också iakttog, att familjeförsörjare och sådana, som en längre följd af år varit i fabriksens tjänst anställda, om möjligt blifva skonade. Det är emellertid i hög grad beklagligt, om staten i tider af allmän arbetslöshet genom massafskedanden skall utöka denna arbetslöshet. Jag vill, trots herr krigsministerns utsaga här i dag, dock hoppas och tro, att så icke skall ske. Det vill nämligen synas mig, som om staten, hvilken låter utföra så många och stora arbeten af olika slag för vår armés behof, skulle kunna finna någon utväg att nu bereda lämpliga arbetstillfällen åt dessa sina tjänare, tills lyckligare och ljusare konjunkturer inträda i vårt land. Särskildt framstår då för mig såsom en statens oafvisligen bjudande plikt att icke ställa på bar backe dessa 50-, 60- och 70-åringar, hvilka under en längre följd af år oförvitligen tjänat staten vid denna anläggning. Jag har en förteckning öfver de arbetare, som blefvo uppsagda till afflyttning den 1 maj. Bland dem finnas tre, som äro mellan 70 och 74 år, sju mellan 61 och 69 år samt sju mellan 52 och 60 år. Jag vädjar till herr statsrådet, att han må göra allt hvad göras kan för att om möjligt skona dessa från afsked.

Vidare tyckte jag mig finna — om jag ej missuppfattade herr statsrådets svar — att herr statsrådet i dag såg sig i tillfälle

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

att framställa dessa afskedanden till viss del åtminstone som en följd af att arbetarne icke gingo med på att antaga en arbetstid af 40 timmar i veckan. Det må tillåtas mig att framhålla, att jag för min del icke kan finna i minsta mån tilltalande detta förvaltningens eller styresmannens vid gevärsfaktoriet försök att på sådant sätt vältra öfver ansvaret på arbetarne.

Det är beklagligt, att arbetarne icke gingo med på detta, men det kan dock vara förklarligt. Förhållandet är ju nämligen, att arbetarne, såsom äfven herr krigsministern påvisade, under flera månader fått gå med en arbetstid af 45 timmar i veckan, hvilket redan det är 11 1/2 timme mindre i veckan än den arbetstid, som förut var den normala. Det torde ligga i öppen och klar dag, att genom denna nedsättning i arbetstiden har också ett minus uppstått i arbetarnes förtjänst. Men detta oaktadt ha arbetarne på ett möte — den 8 februari, vill jag minnas — som var besökt af öfver 200 af gevärsfaktoriet arbetare, enhälligt beslutit att vidblifva denna arbetstid för att afskedandena därigenom skulle, om möjligt, kunna uppskjutas, till dess bättre konjunkturer inträdde. Men hvad inträffade då? Jo, då kom herr styresmannen med ett nytt förslag, ett förslag, som går ut på att ytterligare nedsätta arbetstiden med fem timmar i veckan eller till 40 timmar. Om arbetarne nu skulle gå in på detta förslag, skulle därigenom afskedandena icke inhämmas, utan blott uppskjutas ett år, och efter denna tid skulle dessa arbetare stå inför den ytterst beklagansvärda situationen att blifva afskedade, oafsedt om lyckligare konjunkturer dessförinnan inträdt eller ej. Jag kan icke uraktlåta att i samband med detta framhålla, att det verkligen synes mig vara en synnerligen smart metod, att vederbörande på detta sätt söka att bringa ansvaret öfver på arbetarne. Men huru denna så att säga knifven-påstrupen-metod uppfattats i det samhälle, jag har äran att representera, därom vittnar bäst, mina herrar, det uttalande, som en af stadens borgerliga tidningar har gjort. Den skrifver nämligen med hänsyn just till detta ledningens tillvägagångssätt följande: »Man kan omöjligen undgå att uttala sin förvåning öfver att arbetarna alls inlåto sig på att besvara dessa frågor. Ty därigenom fick ledningen tillfälle att skjuta öfver ansvaret för afskedandet på de kvarstannande arbetarna. Att ställa arbetarintresse mot arbetarintresse i en dylik fråga kan vara behändigt, men är icke ett riktigt sätt att klarera situationen. Och som sagdt, det märkliga är, att man på arbetarsidan ej genast insåg detta och omedelbart afböjde att ingå i svaromål.»

Jag vet, att dessa uttalanden representera en borgerlig opinion, en opinion, som eljest visst icke är så särdeles gynnsamt stämd mot arbetarne. Jag skulle för min egen del hafva varit synnerligen glad, om jag i dag, såsom arbetarnes målsman, i någon ringa mån åtminstone hade kunnat förmildra dessa omdö-

men; men jag kan det tyvärr icke. Jag skall emellertid ej längre upptaga kammarens dyrbara tid, utan vill sluta med att än en gång å dessa arbetares vägnar till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet rikta en vädjan, nej, en bön skulle jag vilja säga: Sök, herr statsråd att, om någon möjlighet förefinnes, förhindra dessa afskedanden till dess lyckligare och ljusare konjunkture inträda uti vårt land!

Svar å interpellation.
(Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Malm: Herr talman, mina herrar! Det lider ju intet tvifvel, att man skulle vilja göra allt, hvad i ens förmåga står, för att kunna förekomma sådana afskedanden som dessa, särskildt under sådana tider, som vi för närvarande hafva. Men jag hoppas, att jag för kammaren klargjort, att vi ovillkorligen måste rätta oss efter den för tillverkningen uppgjorda planen och efter de anslag, som Riksdagen på grund därpå har beviljat. Hur man vrider och vänder på saken, kan man ju icke komma ifrån detta.

Här har talats om, att det skulle vara en mindre honnert manöver, att man hört dessa arbetare i frågan och därigenom velat vältra ansvaret öfver på arbetarne själfva. Jag vill upplysa kammaren därom, att, då jag på grund af interpellationen hade särskild anledning att undersöka dessa förhållanden, jag själf gjorde en framställning till styresmannen, att han skulle söka att ännu en gång inhämta hvad arbetarne önskade, då det ju var deras sak, som det i första hand gällde; och denna framställning var icke i någon mån afsedd att undandraga oss ansvaret, det vågar jag försäkra herrarna, utan hade helt enkelt till ändamål att skaffa oss klarhet i den frågan: Hvad vilja arbetarna själfva under de förutsättningar, som det för krigsstyrelsen är möjligt att medgifva?

Jag har här bland mina papper ett protokollsutdrag i detta afseende; och det visar klart och tydligt, utan möjlighet till ringaste falsarium, huru det har tillgått; och då man af detta protokollsutdrag fick klart besked om, att det öfvervägande flertalet af arbetarne önskade, att frågan skulle behandlas så, som jag här har redogjort för, så fann jag det för min del icke möjligt att behandla den på annat sätt.

Här har också talats om, att en del äldre arbetare blifvit afskedade eller, rättare sagt, uppsagda till afsked. Beträffande dessa arbetare, vill jag dock framhålla hvad jag redan påpekat, nämligen att nio af dem komma att anmälas till Riksdagen för erhållande af pension. Ett par af de återstående voro visserligen familjeförsörjare, men det har om dem lämnats mig den upplysningen, att deras uppträdande vid faktoriet icke har varit af den beskaffenhet, att arbetsledningen kunde underlåta att uppsäga dem. Enligt den uppgift, som jag fått, skulle det näm-

Svar & interpellation. ligen hafva varit att begå en orättvisa mot de öfriga arbetarne att behålla dessa.

(Forts.)

Two af de uppsagda arbetarne äro jämförelsevis mycket gamla, det är sant. Men det är dock att märka, att dessa arbetare icke hafva i oafbruten följd arbetat i faktoriet, utan de hafva arbetat där med afbrott af sammanlagdt resp. 15 och 24 år; och då de sista gången anställdes, så delgafs det dem klart och tydligt, att de icke under några förhållanden kunde påräkna någon längre anställning. Härmed vill jag ju icke hafva sagt, att man icke gärna skulle velat behålla dem; men jag upprepar hvad jag förut yttrat: man kan ju icke gå utöfver det möjligas gränser; man är ju ansvarig för, att de medel, som staten anvisar för det ena eller andra ändamålet, icke öfverskridas; och man har ju redan gått så långt, att man öfverskridit det anslag, som är anvisadt för 1908, på det sätt nämligen, att man tagit förskott på 1909 års anslag.

Slutligen vill jag ytterligare fästa uppmärksamheten därpå, att man genom förslag om förlängning af den tidsperiod, hvar under den nuvarande arbetstiden skulle tillämpas, försökt att ställa det så godt man kunnat för de uppsagda arbetarne, och att det ju också blifvit preliminärt beslutadt att utsträcka fristen för de nuvarande arbetsförhållandenas fortvaro ända till den 1 juli. Sålunda hafva de arbetare, som skola afgå från fabriken, i själfva verket under en sammanlagd tid af 11 eventuellt 13 månader haft tillfälle att skaffa sig nya arbetsanställningar.

Att jag gärna vill göra hvad på mig beror, det har jag redan sagt och det vidhåller jag; men på samma gång vill jag dock säga, att jag har ansvar äfven på annat håll, och det kan jag icke lämna ur sikte.

Herr Thylander: I dessa dagar, då på grund af arbetslöshet fattigdom tränger in i många familjer, har jag ansett lämpligt att vid detta tillfälle beröra ett särskildt förhållande, som tycks ställas i utsikt, att den dag icke synes vara långt aflägsen, då en stor del af statens arbetare blir utan arbete och sålunda kommer att öka det stora antalet arbetslösa, som redan finns i landet. Jag har här i min hand ett tjänstgöringsreglemente, utfärdadt af kungl. järnvägsstyrelsen, hvilket till sin innebörd är af den beskaffenhet, att, om det till sina yttersta konsekvenser skall tillämpas, kommer att öka arbetsintensiteten för den ordinarie personalen i betydligt hög grad. Jag kan naturligtvis icke yttra mig öfver, huruvida denna ökning af arbetsintensiteten för denna personal kan sträcka sig så långt, att man kan anse, att vid tillämpningen af reglementet öfveranstängning kan ifrågakomma; men personalen fruktar själf, att så kan komma att ske, och det har bland personalen gifvit sig till känna en allmän missmodighet öfver de tider, som den går till mötes, när detta regle-

mente skall tillämpas. Så mycket kan jag emellertid säga, att det arbete, man för närvarande fordrar af de ordinarie tjänstemännen i lägre grad, blir betydligt ökadt, och dessa tjänstemän komma att i detta fall intaga en ganska ofördelaktig ståndpunkt, ifall man jämför deras ställning med industriarbetarnes och med verkstadsarbetarnes ställning vid statens järnvägar.

Nu kan man säga, att det är af vikt och betydelse, att en sådan åtgärd vidtagits af kungl. järnvägsstyrelsen, ty sedan 1907 års löneroglering genomfördes ha statens järnvägars utgifter betydligt ökats, just med anledning af denna löneroglering. Ja, detta är sant. Men det vill synas, som om man vid tillämpningen af ett sådant sparsamhetssystem, som ökar arbetstiden för personalen, borde kunnat tänka sig möjligheten af att gå något längre. Detta reglemente gäller den personal, som sedan lönerogleringen 1907 fått benämningen »lägre tjänstemän». Jag kan naturligtvis icke yttra mig om, huruvida möjlighet förelegat att åstadkomma sparsamhet genom att öka arbetsintensiteten äfven för de »högre tjänstemännen». Jag har emellertid hört sägas, att det på det området förefinnes åtminstone ingen öfveransträngning och att det skulle förefinnas möjlighet att af de högre tjänstemännen kräfvat ut betydligt större arbete. Vare därmed huru som helst, reglementet omfattar emellertid endast tjänstemän i lägre grad. Men hvilken blir konsekvensen af detta? Jo, det vill synas, som om det skulle bli sorgligt i mer än ett fall, ty den 1 mars skall reglementet tillämpas, och när detta reglemente kommer att tillämpas i hela sin vida utsträckning, då torde det vara ställt i utsikt, att man skall kunna inbespara arbetskraft genom att afskeda en stor del af den extra personalen. De äro tydligtvis ej få, som i närvarande stund gå i en stämning af missmodighet öfver hvad som väntar dem. Jag antager, att när den dagen kommer, det blir rätt många, som bli satta på bar backe, och om icke bättre tider inträffa, kan jag för min del ej se något annat, än att dessa komma att öka de arbetslösas antal. Jag råder ej för, att jag af min känsla drifvits till att inför kammaren framhålla just denna synpunkt.

Man bör i alla fall besinna, att då en man tagit plats vid ett statens verk, har han haft i utsikt att arbeta sig fram till en sådan fast ställning, att han kan skaffa sig ett nödortfigt uppehälle. Men i samma stund, som han ställes på bar backe, måste han bryta sig en ny bana, och för järnvägstjänstemän i den lägre graden är det kanske ej så lätt att vänja sig vid förhållandena vid val af ny lefnadsbana. Jag har just velat framhålla denna synpunkt som beaktansvärd och vågar vid detta tillfälle bedja herr civilministern tänka på den saken, att när man skall konsekvent tillämpa det nya reglementet, bör man göra detta med stor försiktighet och väl besinna, att ju flera statens arbetare,

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation. (Forts.) som sättas på bar backe, desto större blir antalet af de arbetare, som för närvarande lida nöd i ganska hög grad.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag skall ej yttra mig i den fråga, som här utgjort föremål för interpellation, enär de synpunkter, som beröra själfva saken, redan framförts af herr Kropp. Men det var ett yttrande i statsrådets interpellations-svar, som ådrog sig min uppmärksamhet. Han framhöll nämligen — förutsatt att jag ej missuppfattat honom — att man för att nedbringa produktionen, som hållits vid för stora dimensioner, hade vidtagit åtgärder för att nedsätta arbetstiden, men detta oaktadt var produktionen för stor. Detta skulle, enligt hvad han sade, bero på ökad arbetsintensitet.

Jag menar, att detta yttrande, framfördt från det hållet, kan vara värdt att noteras, särskildt då man eljest i vår tid ständigt för till torgs den meningen, att arbetsintensiteten är i ständigt sjunkande, och då man varit mycket bekymrad öfver den tid, man går till mötes, just med hänsyn till detta förhållande.

Jag hoppas nu, att jag ej missuppfattat herr statsrådets yttrande, och under förutsättning, att jag uppfattat det rätt, vill jag för min del med dessa få ord uttrycka min tacksamhet till herr statsrådet för att han i sitt yttrande konstaterat detta förhållande.

§ 3.

Herr statsrådet *Alfred Petersson* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående fullföljande af den föregående år påbörjade omorganisationen af landtmäteristaten i orterna;

angående grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar;

angående utsträckt rätt att utlämna egnahemslån;

angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen; och

angående upplåtande af nybyggeslägenheter å vissa delar af Alträskis och Svanå kronoparker samt f. d. Selets stockfångstskog.

Jämväl dessa propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 4.

Till behandling förelåg statsutskottets utlåtande n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 2:o) och 3:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4:o) angående tullverket.

*Angående
tullverket.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen dels att, med godkännande af de enligt statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 12 januari 1909 tillstyrkta ändringar i tullverkets stater, för år 1910 bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp af 4,369,400 kronor, att såsom förslagsanslag utgå direkt af tullmedlen, hvarigenom förslagsanslaget till tullverket, nu 4,372,700 kronor, skulle minskas med 3,300 kronor, dels ock att medgifva ej mindre än att till en hvar af de nuvarande tjänsteinnehafvarna vid tullförvaltningen i Trelleborg, hvilka åtnjöte extra inkomster, som i och med öppnandet af ångfärjetrafiken mellan Trelleborg och Sassnitz helt eller delvis komme att bortfalla, finge såsom personligt aflönings-tillägg under den del af innevarande år, då ångfärjetrafiken komme att äga rum, af tullmedlen utgå ett belopp, motsvarande å samma tid belöpande andel af de extra inkomster af sådant slag, som tillkommit honom under år 1907, samt att för sådant ändamål finge af nämnda medel disponeras ett belopp af högst 2,575 kronor, än äfven att de belopp, som enligt aflöningsstaten för tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning vore afsedda för aflönning af betjante vid kustbevakningen, finge i den mån af dem innehafda befattningar under innevarande eller nästkommande år blefve lediga och med afseende å förändrade anordningar vid bevakningen befunnas kunna utan olägenhet indragas, disponeras till jakt- och båtlega under nämnda båda år för sådana af kustbevakningen använda tjänstefarkoster, i hvilka anbragts för deras framdrifvande afsedda motorer.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom Andra Kammaren väckta motioner, den ena, n:o 97, af herr *Åkerman m. fl.*, som föreslagit:

Angående
tullverket.
(Forts.)

att Riksdagen måtte bevilja den lägre tullpersonalen i riket en löneförhöjning med minst 30 % i Stockholm och minst 25 % i landsorten, beräknadt å summan af nuvarande lön och tjänstgöringspenningar att utgå från och med 1909 års början, intill dess ny löne reglering för tullverkets stater komme till tillämpning;

och den andra, n:o 105, af herr *Lindberg*, hvilken hemställt, att Riksdagen måtte å extra stat för år 1910 bevilja ett anslag af 4,800 kronor, att, under villkor, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva, utgå med 200 kronor till hvar och en af sådana f. d. kustvakter till fot eller häst, som nu åtnjöte pension af ett belopp intill 500 kronor årligen.

Utskottet hemställde:

1:o) att Riksdagen måtte, med godkännande af de enligt stadsrådsprotokollet öfver finansärenden den 12 januari 1909 tillstyrkta ändringar i tullverkets stater för år 1910, bestämma dessa stater till följande belopp:

aflöningsstaten	kronor 3,319,950: —
ålderstilläggsstaten.....	» 250,000: —
öfvergångsaflöningsstaten.....	» 700: —
indragningsstaten	» 4,520: —
pensionsstaten för afskedade tjänstemän och betjante	» 300,000: —
pensionsstaterna för aflidna tjänstemäns och betjantes efterlämnade änkor och barn (däraf 10,000 kronor bestämdt anslag)	» 35,000: —
omkostnadsstaten	» 459,230: —
	<hr/> Summa kronor 4,369,400: —

och sålunda för år 1910 bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp, 4,369,400 kronor, att såsom förslagsanslag utgå direkt af tullmedlen; vid bifall hvartill förslagsanslaget till tullverket, nu 4,372,700 kronor, komme att minskas med 3,300 kronor;

2:o) att Riksdagen måtte medgifva:

a) att till enhvar af de nuvarande tjänsteinnehafvarna vid tullförvaltningen i Trelleborg, hvilka åtnjöte extra inkomster, som i och med öppnandet af ångfärjetrafiken mellan Trelleborg och Sassnitz helt eller delvis komme att bortfalla, finge, såsom personligt aflöningsstillägg under en del af innevarande år, då ångfärjetrafiken komme att äga rum, af tullmedlen utgå ett belopp, motsvarande å samma tid belöpande andel af de extra inkomster af sådant slag, som tillkommit honom under år 1907,

samt att för sådant ändamål finge af nämnda medel disponeras ett belopp af högst 2,575 kronor; samt

Angående tullverket.

(Forts.)

b) att de belopp, som enligt aflöningsstaten för tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning vore afsedda för aflöning af betjante vid kustbevakningen, finge, i den mån af dem innehafda befattningar under innevarande eller nästkommande år blefve lediga och med afseende å förändrade anordningar vid bevakningen befundes kunna utan olägenhet indragas, disponeras till jakt- och båtlega under nämnda båda år för sådana af kustbevakningen använda tjänstefarkoster, i hvilka anbragts för deras framdrifvande afsedda motorer;

3:o) att herr Åkermans m. fl. ofvanberörda motion icke måtte vinna Riksdagens bifall; samt

4:o) att herr Lindbergs omförmälda motion ej heller måtte af Riksdagen bifallas.

Reservationer hade emellertid afgifvits vid *mom. 3:o*) af herr *Thorsson*, som ansett utskottet böra hemställa, att Riksdagen, med anledning af herr Åkermans m. fl. motion, måtte besluta, att den i motionen omförmälda lägre tullpersonal måtte för innevarande år tilldelas extra lönetillägg att utgå enligt de grunder, som af nästlidet års Riksdag fastställts vid beviljande af anslag till beredande af extra lönetillägg åt en del tjänstemän och betjante,

samt vid *mom. 4:o*) likaledes af herr *Thorsson*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att herr Lindbergs ifrågavarande motion måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af *mom. 1, 3 och 4* lämnades ordet på begäran till:

Herr Åkerman, som anförde:

Herr talman, mina herrar! Då mitt namn står främst bland de många, som tecknat under den motion, hvori hemställts om beredande af interimistisk löneförhöjning åt den lägre tullpersonalen i riket, är det kanske i sin ordning, att jag också blir den förste som yttrar några ord i frågan.

Såsom herrarna erinra sig, beslöts vid föregående års riksdag, att ett extra lönetillägg skulle utgå till all statens personal, som från och med år 1901 icke fått sina löner reglerade. Nu hade emellertid tullverkets personal fått sina löner reglerade år 1904, och därför kunde icke denna förmån af ett extra lönetillägg komma tullverkets personal till godo. Men — märk väl — denna 1904 års reglering var baserad på förhållandena år 1900; och sålunda kan man säga, att det är en rent formell grund som utestänger tullpersonalen från de förmåner, som 1908 års Riksdag beredt åt en del andra statens tjänare. Den formella

Angående tullverket. rätten har således här, enligt min uppfattning, segrat öfver den materiella.

(Forts.)

Hur ställa sig nu aflöningsförhållandena för den lägre tullpersonalen? För att blott taga några exempel, kan jag nämna, att den årliga aflönningen utgör för:

kustroddare.....	850 kronor
gränsridare	950 »
vaktmästare i lägsta graden..	1,000 »

Jag vill dock upplysa, att här icke inberäknats ålderstillägg, och att afdrag gjorts för pensionsavgifterna.

Vidare bör man tänka på att tullverkets personal har en ovanligt lång extraordinarie-tid, så att 10 à 15 år icke är någonting ovanligt i det verket.

Dessa löner hafva alltjämt befunnits otillräckliga. Personalen har också upprepade gånger anhållit om löneförbättring. Generaltullstyrelsen har erkänt det befogade i anspråket och framhållit den oerhörda prisstegring, som sedan 1900 ägt rum — 25 à 30 procent. Vidare har generaltullstyrelsen erkänt den ständiga ökningen i tullpersonalens arbetsbörda och ansvar. — Nåväl, kan man fråga, hvarför har då personalen icke redan fått dessa penningar, som den så väl behöfver? Jo, en sådan åtgärd skulle, som det heter i de officiella yttrandena, »föregripa» den utredning, som en sittande kommitté väntas att tidigast år 1910 kunna framlägga. Man må väl säga, att tullpersonalens materiella rätt återigen kommit i konflikt med formaliteter.

Under sådana förhållanden hafva vi motionärer funnit oss manade att till Riksdagen ställa en vördsam anhållan, att Riksdagen ville behjerta dessa fattiga statstjänares brydsamma läge. Det är ju ej fråga om att Riksdagen skulle binda sig på något sätt genom att »föregripa» kommittéutredningen, utan blott bevilja ifrågavarande löneförhöjning »intill dess ny lönereglering för tullverkets stater kommer till tillämpning».

Hvad kan nu inträffa, om Riksdagen bifaller motionen? Jo, att vi nästa år möjligtvis få se en kommittéutredning, som i vissa afseenden divergerar från vårt beslut. Men hvad skulle det göra? Äfven om kommittén skulle finna, att vi på ett eller annat ställe gifvit något för mycket och på andra en smula för litet, hvad så? Om t. ex. tullvaktmästarne i riket för ett år fått hvardera en 50-krona mer i lön, än en blifvande kommittéutredning sedermera finner lämpligt — ja, denna tanke innebär åtminstone för mig ingenting afskräckande. Jag tänker det går an att säga, att sådant vore blott en välkommen extra slant för att de så länge fått vänta. Nog är det bistra tider just nu, och statens pung sväller ej af några öfverflödiga miljoner; alltså måste vi spara. Men låtom oss spara på rätt ställe och inte låta

statens lägsta befattningshafvare släpa sig fram på löner, som ej räckta till lifvets nödortf.

Angående tullverket.
(Forts.)

Hvad säger nu statsutskottet? Jo, säger utskottet: vi kunna icke tillstyrka Riksdagen att genom en åtgärd i den af motionärerna föreslagna riktning »föregripa» den för närvarande pågående utredningen för revision af tullverkets stater i deras helhet och det förslag, som därpå må komma att grundas, och detta så mycket mindre, som i motionen icke är lämnad någon som helst utredning angående de kostnader, som härigenom skulle komma att drabba statsverket, och att utskottet alltså icke kan förorda motionen.

Ja, det första skälet, det om det så kallade »föregripandet», har jag redan berört och skall därför icke tala därom. Hvad åter angår motivet nummer 2, eller den bristande utredningen, hafva erfarna ledamöter af Riksdagen sagt mig, att dylika utredningar brukar statsutskottet infordra från vederbörande, om statsutskottet öfver hufvud vill slå in på den i en motion antydda riktningen. Det har statsutskottet nu icke gjort, och det bådär ju icke godt. Men hoppet är ju det sista, som man vill släppa, och därför skall jag tillåta mig att i allra största korthet för kammaren antyda kostnadsfrågan, sådan den enligt af oss gjorda beräkningar ställer sig.

Vill man göra något för ifrågavarande statstjänare, finnas, så vidt jag förstår, två vägar att gå. Den ena, som — det behöfver jag naturligtvis icke säga — tilltalar mig mest, är att bifalla motionen. Hvilka personer åsyftas då i motionen? Jo: 8 öfveruppsyningsmän, 1 gränsöfveruppsyningsman, 1 kustbevakningsförförman, 41 jaktuppsyningsmän, 81 uppsyningsmän, 4 gränsuppsyningsmän, 65 kustuppsyningsmän, 141 gränsridare, 37 kustvakter, 657 vaktmästare, 11 kammarvaktmästare och 267 kustroddare. Summa 1.314 personer.

Att gifva dessa personer den löneförhöjning, motionen föreslår, skulle kosta statsverket i rundt tal 400,000 kronor, eller noga räknadt 398,767 kronor 50 öre.

Det finnes en annan väg att gå, den nämligen, som herr Thorsson i sin reservation angifvit.

För att klart åskådliggöra innebörden af denna, skall jag först tillåta mig redogöra för 1908 års riksdagsbeslut angående lönetillägg åt vissa betjante. Där heter det:

»Extra lönetillägg utgår till betjante med 25 procent å konstant aflöning, om tjänstgöringen är förlagd till hufvudstaden, men eljest med 20 procent å sådan aflöning.»

Nu föreslås i reservationen, att den i motionen omförmälda lägre tullpersonal för innevarande år tilldelas extra lönetillägg att utgå enligt de grunder, som af nästlidet års Riksdag fastställts vid beviljande af anslag till beredande af extra lönetillägg åt en del tjänstemän och betjante.

Angående
tullverket.
(Forts.)

Jag ber att få påpeka, att bland de i motionen uppräknade grupperna, hvilka stå där mera såsom exempel, kustvakterna icke kommit att omnämnas. Med iakttagande häraf, blir det alltså enligt reservationen fråga om: 141 gränssidare, 37 kustvakter, 657 vaktmästare, 11 kammarvaktmästare och 267 kustroddare, summa 1,113 personer, hvilka skulle få 20 resp. 25 percents löneförhöjning.

Detta kostar i rundt tal 260,000 kronor eller noga räknadt 261,270 kronor.

Mina herrar! Denna kammare har ofta visat, att den behjärtar vikten af att statens tjänare innehafva en tryggad ställning. I det nu föreliggande fallet gäller det fattigt folk, som förrättar ett mödosamt och grannlaga samt ofta lifsfarligt arbete. Genom deras händer inflyta årligen i statskassan nära sextio miljoner kronor. Hvilken försvinnande obetydlighet af denna ofantliga summa är det icke, som nu ifrågasättes att gifva dem tills vidare, medan de vänta på sin välbehöfliga löne reglering, som ju dock måste komma. Jag skulle helst vilja yrka bifall till motionen; men efter hvad jag inhämtat, lär den icke hafva några utsikter. Däremot vågar jag hoppas, att reservationen skall kunna samla många röster. Jag har ansett mig berättigad att tala om, att jag just fått en hälsning från Första Kammaren, att opinionen där är ganska gynnsam för ett bifall till herr Thorssons reservation. Jag tillåter mig alltså, herr talman, hemställa, att kammaren, med bifall till herr Thorssons reservation, ville besluta att tilldela gränssidare, kustvakter, vaktmästare, kammarvaktmästare och kustroddare för innevarande år extra lönetillägg att utgå enligt de grunder, som af nästlidet års Riksdag fastställts vid beviljande af anslag till beredande af extra lönetillägg åt en del tjänstemän och betjante, och att alltså 262,000 kronor uppföras på extra stat för år 1910 att utgå ur tullmedlen till aflöningar under år 1909 åt nämnda personal.

Häruti instämde herrar *Kristensson, Ahlfbengren, Larsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Thavenius, Berg* i Munkfors, *Karlsson* i Fjäl, *Forssell, Wilson, Mogren, Lindgren* i Skog, *Hedström, Åslund, Hagström, Bergman, Carlsson* i Malmberget, *Ström* i Öfver-Torneå, *Berglund, Lundgren, Lindblad, Röing, Broomé* i Bärslöf, *Thylander, Waldén, Tynell, Lindgren* i Oskarshamn, *Svensson* i Nyköping, *Kobb, Wavrinsky, Branting, Hasselquist, Johansson* i Stockholm, *Tengdahl, Rissén, Persson* i Stockholm, *Söderberg* i Stockholm, *Beckman, Wallin, Åberg, Lindley, Kjellberg, Blomberg, Leksell, Bromée* i Billsta, *Sandström, Kropp* och *Borg*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Herr talman, mina herrar! Med anledning af ett uttalande, som

den senaste ärade talaren gjorde i slutet af sitt anförande, anser jag mig böra meddela kammaren en upplysning. Jag kommer alldeles nyss från Första Kammaren, som har gått igenom hela sjunde hufvudtiteln och således äfven behandlat den nu föreliggande frågan. Den föregående ärade talaren sade, att han hade fått meddelande från Första Kammaren, att stämningen där för bifall i denna punkt var synnerligen god. Ja, det är ju mycket möjligt; jag har naturligtvis ingen förmåga att rannsaka hjärtan och njurar, utan jag kan endast och allenast hålla mig till de yttre tecken på denna goda vilja, som kunna förefinnas. Och hvad de yttre tecknen beträffar, så bestodo de däri, att herr Danström yrkade bifall till herr Thorssons reservation och att han bemöttes af statsutskottets ordförande; att sedermera öfverläggningen förklarades afslutad och att utan någon votering och, så vidt jag kunde fatta, med högst få om ens något rop i motsatt riktning, med undantag af herr Danströms, Första Kammarbiföll hvad statsutskottet föreslagit. Jag anser mig böra nämna detta, då det var en sak, som jag kände till, men om hvilken den föregående ärade talaren icke kunde ha någon kännedom.

Hvad själfva saken beträffar, ber jag endast att få säga, att hvarken generaltullstyrelsen eller Kungl. Maj:t förbiset behöfvat af ökade aflöningsförmåner för den här ifrågavarande personalen. Men båda dessa myndigheter ha ansett sig icke kunna taga på sitt ansvar att vid detta tillfälle gå ifrån en praxis och en regel, som vid alla föregående tillfällen i liknande fall tillämpats. Jag tror ock för min del, att det skulle vara ganska riskabelt, för den händelse man, medan förslag till lönereglering håller på att uppgöras af därtill utsedde kommitterade, genom ett beslut, som skär alla öfver en kam, griper in i det pågående arbetet. Det har visserligen sagts här, att det gör ingenting, om man på det sättet höjer lönerna litet utöfver hvad som vid det slutliga afgörandet kanske kommer att visa sig vara lämpligt; men jag försäkrar herrarne, att om det icke gör något nu, kommer det dock att utöfva ganska stor inverkan på de beslut, som längre fram kunna fattas. Ty det är icke någon lätt sak att beröfva förmåner, som man en gång medgifvit, i synnerhet om dessa äro medgifna af Riksdagen själf. Jag tror därför, att det ligger mera sanning än man kanske kan vara benägen att tro, då hjärtats röst talar och gör sig kraftigt hörd, såsom jag väl förstår, att den skall göra i ett ögonblick som detta, uti det påståendet, att man genom att nu göra en generell löneförhöjning binder sina händer för framtiden.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Det är alldeles tydligt, att det yrkande, som nu framställts af den ärade motionären, i högst väsentliga afseenden skiljer sig från det yrkande, hvarmed hans motion slutar. Jag får öppet bekänna — och

*Angående
tullverket.
(Forts.)*

Angående
tullverket.
(Forts.)

jag tror, att mina kamrater i statsutskottet kunna vitsorda det — att jag i det längsta sökte en form för att vinna bifall till motionen, men det var mig alldeles omöjligt i den form, hvaren den förelåg. Först och främst innehöll klämman ett generellt uttryck, »den lägre tullpersonalen», och då jag granskade, hvad som möjligen kunde förstås med denna personal, hvars medlemmar väl skulle likställas med de under benämningen betjante gående funktionärerna, befanns det, att, genom bifall till motionen, en och annan af dessa skulle komma upp till en aflöningsförmån af omkring — jag minnes icke precis siffran — 4,500 eller 4,600 kronor. Det var visserligen endast några stycken, som skulle få en sådan aflöning, men i alla fall visade detta, att man icke utan vidare kunde taga ett sådant generellt steg, då de lägst aflönade funktionärerna af andra klassen, som skulle höra till den s. k. högre personalen, slutade med en aflöning af 2,300 kronor. Härmed har jag ingalunda velat säga, att icke en eller annan af dessa funktionärer eller, såsom de hittills kallats, betjante skulle kunna nå en lön, som vore högre än de lägst aflönade funktionärernas bland den s. k. högre personalen.

Vidare saknades totalt utredning angående beloppet af extra inkomster och sportler, som enligt hvad jag hört uppgifvas i ganska stort mått tillfalla en hel del af den s. k. lägre tullpersonalen. Ett bifall till motionen skulle således verka synnerligen olämpligt. Utredning saknades vidare angående det totalbelopp, med hvilket statssiffran skulle höjas. Nu har motionären här lämnat en utredning, som — jag vill gärna medgifva det — är synnerligen välgjord och som går ut på att styrka, att alla, som han upptagit i anslutning till herr Thorssons reservation, skulle väl vara värda ett sådant extra lönetillägg. Ja, det är möjligt, men jag försäkrar herrarne, att erfarenheten visar, att man ytterst försiktigt måste se på en sådan utredning, som en enskild motionär i dylikt afseende lämnat. Jag har i detta fall ett ganska färskt exempel att hänvisa på. Vid föregående riksdag förelåg en kunglig proposition angående reglering af postens lönestat. Denna reglering var grundad på utredning af en kommitté, hvars förslag sedermera hade genomgått kungl. poststyrelsen två gånger och för öfrigt varit utsatt för skärskådande från diverse håll. Som herrarne väl minnas, blef denna poststat icke af 1908 års Riksdag behandlad, därför att den kommit in så sent och Riksdagens bord var öfverhopadt med ärenden. Då försöktes på en del håll och äfvenledes af undertecknad, som deltagit i kommitténs arbete, att i samråd med denna kommittés sekreterare, som väl kände till förhållandena, få fram en motion, som åtminstone för det året kunde tillförsäkra de postfunktionärer, som däraf borde vara i behof, ett tillfälligt lönetillägg. Det visade sig emellertid stöta på så stora svårigheter, att vi måste afstå från att komma fram med något som helst förslag eller

uttalande. Det är ju möjligt, att måhända helt andra förhållanden nu föreligga och som kunde visa, att bifall till ett sådant förslag helt lätt skulle kunna genomföras, men med det exempel, som jag framdragit, få herrarne ursäkta, att jag för min del ställer mig ganska tveksam. Gifvet är ock — och härvidlag måste jag gifva herr finansministern rätt — att om ett bifall till motionärens yrkande skulle utmynna i en högre aflöning än en kommande utredning visar vara lämplig, det blir mycket svårt för Riksdagen att komma ifrån denna högre aflöning, och då drar den naturligtvis konsekvenser med sig på alla närgränsande ämbetsverks löneförhållanden. Vi skulle då därigenom få ett ständigt trassel och ett ständigt kif, ty det komme då att heta: det verkets personal blef den riksdagen så väl behandlad; var så god och gif oss lika mycket. Jag vill i detta fall erinra herrarne om en fråga, som också kommer upp denna riksdag, nämligen aflöningsförhållandena för vaktmästarekåren vid järnvägsstyrelsen och telegrafverket. Riksdagen har gifvit järnvägsstyrelsens vaktmästare en betydligt högre aflöning än telegrafverkets och förra året afslagit en kunglig proposition om att rätta detta förhållande. Det begärda beloppet, en obetydlig summa, som icke hade inverkat på budgetens slutsiffra, afslogs då af Riksdagens båda kamrar. Det är ett exempel på, hur försiktig Riksdagen ansett sig böra vara i vissa fall. Nu skulle vi utan tillräcklig utredning här bevilja en summa på bortåt 300,000 kronor.

Nyligen har Riksdagen bifallit staterna för kommande år för telegrafverket. Där förekom en enskild motion af herr Nilson i Örebro, hvilken berörde en fråga, som äfven af den ärade motionären anförts. Det gällde nämligen att söka afhjälpa ett missförhållande, som berodde på att vissa befattningshafvare hade en så orimligt lång extraordinarietid, att de alldeles för sent kommo upp i hög åldersklass och således länge fingo gå med afsevärdt lägre aflöning, än deras långa tjänstetid egentligen bort föranleda. Statsutskottet ansåg framställningen behjärtansvärd och intog i sin motivering en passus, som tydligen inbjöd telegrafstyrelsen att gå till Kungl. Maj:t för att få en utredning, som i detta fall väl icke saknades, men som dock icke ansågs tillfredsställande. Naturligtvis kan och bör Kungl. Maj:t vid slutbehandlingen af den här föreliggande frågan äfven se till, att de, som haft en lång extraordinarietid, på något sätt få sig denna räknad till godo. Detta är ju otvifvelaktigt ett sätt att rätta bot på detta missförhållande.

Då nu jag för min enskilda del ingalunda har den uppfattningen, att nu omnämnda befattningshafvare hafva det väl beställt med sina aflöningsförhållanden, utan tvärtom finner, att så väl i motionen som — och i än högre grad — här i motionärens yttrande, fakta framkommit, som tyda på att många af

*Angående
tullverket.
(Forts.)*

Angående
tullverket.
(Forts.)

dessa funktionärer kunna vara fullt berättigade att erhålla löneförbättring, så har jag ansett det vara lämpligt att genom ett uttalande liksom räcka en hand åt den kommande utredning, som skall taga dessa förhållanden under ompröfning.

Jag skulle därför vilja föreslå, — och härvid fullföljer jag endast den rätt till handlingsfrihet, som jag inom statsutskottet förbehöll mig — ett tillägg till statsutskottets motivering. Angående herr Åkermans motion yttrar statsutskottet på sidan 5:

»Beträffande herr Åkermans m. fl. (ofvanberörda) motion om tillfällig löneförbättring för den lägre tullpersonalen, anser sig utskottet, i öfverensstämmelse med den af generaltullstyrelsen och departementschefen i ämnet uttalade mening icke kunna tillstyrka Riksdagen att genom åtgärd i den af motionärerna föreslagna riktning föregripa den för närvarande pågående utredningen för revision af tullverkets stater i deras helhet och det förslag, som därpå må komma att grundas, och detta så mycket mindre som i motionen icke är lämnad någon som helst utredning angående de kostnader, som härigenom skulle komma att drabba statsverket. Utskottet kan alltså icke förorda motionen.»

Härefter skulle då följande passus tilläggas:

»Såsom emellertid af motionen för öfrigt synes framgå, kan denna utredning möjligen komma att ådagalägga, att vissa af den lägst aflönade tullpersonalen med afseende på inkomstbelopp, äfven då sportler och andra extra inkomster tagas i betraktande, äro sämre ekonomiskt ställda än med dem jämförliga befattningshafvare i andra statens verk, som till sin organisation äro att närmast likna vid tullverket. Skulle detta visa sig vara fallet, anser sig utskottet böra erinra därom, att ett sådant förhållande kan i motionärens syfte jämkas därigenom att för sådana lägst aflönade befattningshafvare den kommande löneregleringen af Riksdagen beslutas verka retroaktivt.»

Härigenom har, efter mitt förmenande, så att säga dörren hållits fullständigt öppen, för att en sådan löneförbättring som den motionären föreslår skall kunna tillkomma dem, som verkligen äro i behof däraf.

Det är ju möjligt, att Riksdagen icke kommer att besluta detta från 1909 års början, utan endast från 1910 års början, men jag tror icke heller, att herr Thorssons motion innehåller något annat.

Jag skall således, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan med den af mig föreslagna ändringen i motiveringen.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Då jag icke kunnat följa utskottet i dess afslagsyrkande, skall jag be att få säga ett par ord till stöd för och ytterligare utveckling af min reservation.

Det är ju ganska naturligt, att då det gäller en jämförelsevis stor personal, som begär något slags förbättring i sin ekonomiska ställning, så blifva de belopp, med hvilka man kommer att röra sig, större och verka mera afskräckande. Det torde dock vara klart, att om en grupp af tjänstnehafvare känner sig tillbakasett och vänder sig till Riksdagen för att utverka någon förbättring i sin ställning, så får man icke ställa sig helt afvisande mot det framställda krafvet — endast därför att man icke anser frågan vara till alla delar utredd. Detta har varit anledningen till att jag i utskottet ställt mig på den ståndpunkt, som jag har. Det är nämligen min lifliga öfvertygelse, att, när man nu skall gå att undersöka denna fråga i hela dess vidd, man icke kommer att bli färdig därmed så pass snart, att vi redan vid nästa riksdag kunna vänta den proposition, genom hvilken denna lönefråga skall regleras. Det förefaller mig, som om denna undersökning måste bli jämförelsevis grundlig, för att man skall få något säkert underlag att bygga den blifvande löne-regleringen på.

Vi ha i detta betänkande en annan fråga, nämligen om anslag till ersättning för beräknade minskade inkomster för personalen vid tullkammaren i Trelleborg. I sin motivering för denna löneförhöjning säger personalen, att Riksdagen vid fastställandet af lönen 1904 bestämt denna med hänsyn till de extra inkomster, som äro förenade med tjänstgöringen. Gent emot det resonemang, som generaltullstyrelsen fört vid sin begäran om löneförbättring för dessa tjänstemän äfvensom det tillstyrkande häraf, som Kungl. Maj:t gjort, har utskottet i sin motivering *ej på något sätt polemiserat*. Utskottet har tvärtom utgått därifrån, att lönerna böra bestämmas med hänsyn till de extra inkomster, som varit att påräkna. Nu är det ett allom bekant faktum, att dessa extra inkomster äro synnerligen varierande på olika platser i landet, och skall man få någon rättelse härutinnan, måste man låta verkställa en genomgripande undersökning. Jag tror därför icke, att denna fråga kommer att bli klar så snart, att Riksdagen redan nästa år kan vara färdig att besluta i föreliggande fall, och detta är anledningen till att jag ansett det vara af behovet påkalladt, att åt dessa personer gifva någon tillfällig löneförbättring under den tid utredningen pågår.

Det är för öfrigt min öfvertygelse, att man äfven på andra områden måste göra en grundlig undersökning. Jag vill erinra om, att tullpersonalen uti en till generaltullstyrelsen ställd skrift synnerligen skarpt betonat, att dess arbetstid är onaturligt lång, och att denna långa arbetstid i förening med forceradt arbete tager deras krafter i anspråk utöfver hvad som är att anse såsom normalt. Å andra sidan finnes det nog vissa tjänstemän och betjante inom tullverket, hvilkas arbetskraft, äfven om den tages i anspråk, dock icke utnyttjas på det mest ändamålsenliga

*Angående
tullverket.
(Forts.)*

Angående
tullverket.
(Forts.)

sätt. Om nu staten begagnar sig af dessa personers arbetskraft på ett mindre ändamålsenligt sätt, så torde väl detta ingalunda förbättra situationen, ty staten måste naturligtvis aflöna sitt folk, som staten anställer. Är det nu verkligen sant, såsom det påstås från tjänstepersonalens sida, att den inom vissa områden har mycket lång arbetstid, så måste man se till, om man icke kan verkställa en förflyttning af arbetskraft från platser, där arbetet är mindre ansträngande och till mera kräfvande sådana: Vi ha t. ex. den yttre bevakningen. Därvidlag finnes det, så vidt jag kan förstå, så godt som dubbel bevakning på flera sträckor af kusten. Af de utdrag, som jag gjort ur längderna för beslag, har jag kommit till det resultatet, att man på 10 år längs hela kusten från Haparanda till Strömstad icke gjort så många tullbeslag, att inkomsten häraf skulle räcka till *ett års* aflöning åt *en* kustuppsyningsman, värdet af beslagen, som gjorts å kuststräckan Ystad Haparanda, hinna ej till *en månads* aflöning till en dylik tjänsteman. Det är min uppfattning, att man här har för mycket personal anställd, medan man på andra ställen har för liten personal. Äfven denna fråga måste tagas upp till bedömande, för att man skall kunna komma till en riktig syn på saken, och det är med tanke på en sådan vidtgående undersökning, som jag har reserverat mig. Jag anhöll i utskottet, att detta ärende skulle återremitteras till afdelningen för att denna närmare skulle få granska, icke dessa vidtgående frågor, hvarom jag nu talat, utan huruvida det icke vore möjligt att på ett lämpligt sätt afväga det belopp, hvarmed en tillfällig lönerogering skulle kunna åstadkommas. Men detta mitt yrkande vann ej utskottets erkännande.

Den siste ärade talaren från statsutskottet hyser, så vidt jag kan se, en motsatt uppfattning. Han är tydligen på det klara med, att vi nästa år skola ha denna fråga utredd i hela dess vidd, och att man då skall ha klart icke allenast de lönebelopp, som så till sägandes ligga framme i staterna, utan äfven de, som eventuellt kunna tillfalla den tjänstgörande personalen genom sportler. — Jag får naturligtvis böja mig för det resonemang, som han härvidlag för, då jag förmodar att herr Starbeck, som deltagit i upprättandet af flera lönestater, är mera bevandrad i dessa ting än jag, och då jag befarar, att jag har mycket små utsikter att vinna kammarens bifall för min reservation gent emot ett enigt statsutskott, och jag ingalunda vill underskatta den opinionsyttring, som ligger i ett bifall till herr Starbecks förslag, så afstår jag från att yrka bifall till min reservation och förenar mig i stället med herr Starbäck i hans yrkande på ändring i motiveringen, i hopp att därigenom bättre tjäna saken.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! Statsutskottet har i sitt utlåtande icke förnekat, att en löneför-

*Angående
tullverket.
(Forts.)*

höjning för en stor del af den ifrågavarande personalen är be-
fogad. Men saken är, att denna personal har en del extra in-
komster, visserligen icke stora, men ganska olika på olika plat-
ser, och utskottet har därför icke velat vara med om en särskild
förhöjning, förrän frågan blifvit ordentligt utredd, helst man kan
vänta en sådan utredning nästa år. Jag tror, att kammaren gjorde
klokt i om den bifulle det förslag, som här från utskottet före-
ligger. En ledamot af utskottet har visserligen ifrågasatt en
ändring i motiveringen, men sedan Första Kammaren fattat sitt
beslut i öfverensstämmelse med utskottets betänkande, är en så-
dan ändring, enligt mitt förmenande, meningslös och förfaller
således af sig själf. Jag har ingenting emot, att en löneförhöj-
ning kommer till stånd, så snart löneregleringskommitténs för-
slag blifvit färdigt, men för närvarande anser jag, att kammaren
gör klokt i att bifalla utskottets betänkande, och jag ber därför
att få yrka bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Lindberg: Herr talman, mina herrar! Jag har tagit
mig friheten att motionsvis upptaga en under förra året till
Konungen underdånigst framställd petition från några stycken
före detta kustvakter, och då denna fråga äfven kommit före vid
denna förhandling, skall jag be att få yttra några ord om den-
samma. Statsutskottet har afslagit min motion, och att få en
motion afslagen af ett nära nog enhälligt statsutskott är någon-
ting, som icke kan göra någon människa glad, äfven om, såsom
här är fallet, detta afslag serverats tillsammans med ett mycket
vackert uttalande från utskottets sida, att den beviljade pensio-
nen med hänsyn till de prisförhållanden, som inträdt efter tiden
för pensionsbeloppens bestämmande, kan anses låg. Detta är
visserligen mycket vackert sagdt, men kan dock icke vara ägnadt
att synnerligen mycket glädja dessa gamla pensionärer. Det är
nog intressant att få reda på, att man har för små inkomster,
men när man icke samtidigt får upplysning om, på hvilket sätt
man skall kunna öka dessa inkomster, är det icke någon stor
glädje med det.

Utskottet har såsom motiv för sitt afslag framhållit, att ett
bifall till min motion skulle medföra särdeles farliga konsekven-
ser. Jag har tagit mig friheten att något litet försöka utröna,
hvilka dessa konsekvenser skulle vara. Jag har visserligen vid
denna undersökning kommit till det resultat, att jag vid affat-
tandet af min motion tyvärr blifvit vilseledd med afseende på
antalet af dessa pensionärer. Jag trodde, att det endast gällde
de 24 stycken, som jag blifvit upplyst om, men med anledning
af de undersökningar, jag sedan gjort, har jag funnit flera, som
stå i samma ställning som dessa 24. Men jag har också genom
dessa undersökningar kommit till ett annat resultat, och det är
att, när det är fråga om pensioner, som staten utdelar, bör man

*Angående
tullverket.*
(Forts.)

öfverhufvud taget icke tala om några konsekvenser. Man utdelar t. ex. skäligen höga pensioner till sådana statstjänare, som under sin tjänstgöringstid haft så pass bra betaldt, att man nästan borde kunna fordra, att de skulle aflägga något af sin förtjänst till försörjning på gamla dagar. Till andra däremot, hvilkas aflöning stått så nära existensminimum som möjligt, utdelar man pensioner, som i många fall understiga existensminimum. Det borde finnas en regel för utbetalande af pensioner, och den borde vara, att man till sådana statstjänare, som hela sitt lif offrat sig i statens tjänst, åtminstone utbetalade så stor pension, att icke vederbörande pensionstagare komma att falla fattigvården till last. Nu vet jag mycket väl, att man vid detta tillfälle kommer att anställa en jämförelse, vid hvilken man konsekvent kommer att se nedåt i stället för att man borde se uppåt, och att man vid denna jämförelse kommer att säga, att 500 kronor icke är någon så liten summa, och att mången skulle vara glad, om han kunde räkna på en sådan årsinkomst. Ja, detta är tyvärr alltför sant. Men jag vågar påstå, att 500 kronor under de närvarande dyra tiderna är alldeles för litet för en man att lefva på, och när därtill kommer, att förmodligen en del af dessa pensionstagare har en gammal hustru att försörja, så är beloppet absolut för litet. Det kan ju också hända, att någon af dessa åldringar behöfver anlita främmande människors hjälp och vård, och under sådana förhållanden är pensionsbeloppet också för litet. En annan omständighet måste äfven här tagas i beaktande, och det är arten af den tjänstgöring dessa män haft. De säga själfva härom i sin petition till Konungen: »en 35 à 38-årig tjänstgöring 15 à 18 timmar om dygnet, i ur och skur, en tjänstgöring, som med hänsyn till det dåtida florerande smugglareväsendet var långt mera kräfvande än under nuvarande förhållanden, och den lön vi åtnjöto tillät inga besparingar; tvärtom utgjorde det förhållandet, att våra tjänstgöringsplatser i regel voro förlagda på långa afstånd från någon saluplats, en orsak till att våra lifsförnödenheter fördrades.» Det ligger i dessa enkla rader en skildring af ett mycket kräfvande och kanske oftast lifsfarligt arbete i statens tjänst, och jag undrar, om icke detta förhållande borde bidraga till, att det af mig föreslagna tillägget till deras pension borde beviljas. Vi hafva nu emellertid af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hört, att Första Kammaren redan fattat sitt beslut rörande denna hufvudtitel i sin helhet, och jag vågar icke hoppas, att Första Kammaren gjort undantag i denna punkt. Det är således icke lönt att göra sig några förhoppningar, men då det, herr talman, enligt min åsikt endast för konsekvensens skull bör göras någonting, ber jag att vid denna punkt få yrka bifall till herr Thorssons reservation.

Herr Åkerman: Herr talman, mina herrar! Jag skall först

be att få uttala min glädje öfver, att statsrådet och chefen för finansdepartementet varit i tillfälle att beriktiga hvad jag nyss råkat nämna, angående stämningen i Första Kammaren. Min sagesman därifrån har antagligen fallit för det, som så många råkat ut för, nämligen att man så gärna tror, hvad man hoppas. Nog fins det goda utsikter för att en gemensam votering skall leda till bifall till herr Thorssons reservation. Nu ha vi visserligen hört af herr finansministern, att Första Kammaren med nästan isande kyla affärdat denna sak, men jag tänker, att när ledamöterna af den kammaren få se den utredning vi presterat och läsa den debatt, som här utspunnit sig, de måhända komma att något modifiera sina åsikter. Med min ärade partikamrat, herr Starbäck, vill jag icke inlåta mig på någon mera djupgående polemik. Hans anförande var prägladt af den välvilja och älskvärdhet, som är honom egen, och jag tackar honom därför och för den lilla ljusglimt hans motivering utgör. Mot en punkt i hans anförande vill jag dock uttrycka min förvåning. Han har varit med i utskottet och strypt motionen, därför att det fattades utredning. Vi hafva nu företett utredning, och då säger han, att man icke kan lita på af enskilda motionärer verkställda utredningar. Jag undrar då, huru man skall göra. Om man icke lämnar utredning, svaras det, att motionen icke kan bifallas på grund af bristande utredning. Lämnar man åter utredning, får man höra, att af enskilda personer verkställd utredning icke passar, Detta är mycket egendomligt. Jag kan icke gå med herr Thorsson, då han böjer sig för detta. Vi tappa på detta vis alldeles bort oss i former. Hvart bär det hän, om vi skola på detta sätt kräla oss fram? Jag ser saken enkel, såsom den också är. Här är en hel skara af statstjänstemän, som äro förtviflade därför, att deras löneförhöjning fördröjes. Det finnes ingen säkerhet för, att någon förhöjning kommer till stånd nästa år. De kunna få vänta ett och kanske två år, och när allt kommer omkring, skall den utredning, som presteras, jämföras med en hel del andra saker. Statskonsten är säkerligen en mycket svår konst, och det ser nästan ut, som om man skulle kunna säga, att den rent af är konstig. Här har det gjorts svårigheter af alla möjliga slag, och när jag tänker på detta slags statskonst, har jag sannerligen lust att citera Döbelns ord: »Jag vet ni följa konstens lagar, men binda de oss för år och dagar, så bryt dem som en man, det är mitt ord.»

Herr Branting. Herr talman, mina herrar! Vi hörde nyss herr finansministern en smula ironisera öfver den lätthet, med hvilken en nyvald ledamot af denna kammare trodde sig kunna hoppas på någon välvilja från Första Kammaren för dem, hvilkas talman han varit i sin motion. Jag tror, att det för oss, som varit med här något längre, icke var den minsta öfverrask-

*Angående
tullverket.
(Forts.)*

*Angående
tullverket.*
(Forts.)

ning, att man i Första Kammaren ägnade oändligt litet intresse och uppmärksamhet åt en fråga, sådan som denna. Det rör ju de lägsta statstjänarnes intressen och löneförbättring för en samhällsklass, hvilken — må man säga hvad man vill om vackra undantag — icke ligger flertalet af Första Kammarens ledamöter synnerligen nära om hjärtat.

Jag tror därför att det argument, som herr finansministern syntes hämta från hållningen i Första Kammaren, i själfva verket vänder sig åt alldeles rakt motsatt håll. Det bör då vara så mycket mera angeläget för Andra Kammaren att visa, att *den* icke är så likgiltig, som man är i Första Kammaren för en sådan fråga.

För att visa detta på det mest kraftiga sätt, tror jag för min del, att det, såsom saken nu ligger, icke återstår annat än att samla sig om herr Thorssons reservation.

Innan man visste något om utgången i Första Kammaren, hade man kunnat tänka, att det yrkande som framstälts af herr Starbäck, skulle kunna hafva bärighet och i vissa afseenden företräden. Men nu veta vi ju, att det icke kan medföra något resultat, äfven om det skulle bifallas här i kammaren. Tillägget faller helt enkelt bort i Riksdagens skrifvelse, då Första Kammaren redan har beslutat i enlighet med statsutskottets utlåtande. Det blefve således en fullkomligt tom demonstration från Andra Kammaren. Det förefaller mig då, att det riktiga i stället skulle vara, att vi här votera om realiteter, att vi göra ett uttalande till förmån för det högre beloppet, som ändock har nedsatts från motionärens förslag till det belopp, som herr Thorsson i sin reservation påyrkat. Därigenom kunna vi visa Första Kammaren, att det här finnes resonans för krafven från de lägsta statstjänarne och då kunna vi, äfven om vi icke segra, visa dessa statstjänare, att vi hafva intresse för deras kraf.

Jag ber, herr talman, att i frågans nuvarande läge få förena mig med dem, som yrka bifall till herr Thorssons reservation.

Med herr Branting förenade sig herrar *Kvarnselius* och *Christiernson*.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Det är visserligen sant, att det kan vara svårt för en enskild motionär att veta, huru han skall bära sig åt för att för statsutskottet och Riksdagens Andra Kammare framlägga motiven för sin ståndpunkt, och statsutskottet har en viss skyldighet att se saken på annat sätt, litet med förstånd, icke endast godt hjärtelag. Det är visserligen sant, att det är svårt. Jag trodde mig emellertid icke trampa min ärade partivän på tårna, då jag framdrog ett exempel från poststaten, och sade att jag, som själf deltagit i kommittéarbetet angående denna, hade sökt att med kommitté-

sekreterarens hjälp hitta på ett sätt, hvarigenom man skulle kunna tillgodose vissa lägre funktionärens lönekraf, men misslyckades till följd af hinder från alla möjliga håll.

Kommer Andra Kammaren att här bifalla motionärens yrkande, har jag naturligtvis egentligen ingenting däremot, och detta så mycket mera af den anledning, som af den föregående talaren berörts, ty man har ju naturligtvis egentligen ingen förhoppning, att, om Andra Kammaren här skulle demonstrera genom ett bifall till mitt förslag, regeringen, som ju vanligtvis följer intentioner från Första Kammaren, skulle i samband med förslaget visa sig taga hänsyn till detta. Det är därför svårt att med någon vidare entusiasm försvara mitt motiveringsförslag, men jag kan icke frångå, att det förefaller mig, som vore det försiktigast och af Andra Kammaren riktigast att antaga detsamma.

Med afseende å herr Lindbergs motion är jag också i det predikament, att jag måste tala mot densamma. Jag vill säga, att principiellt skulle nog Riksdagen kunna godkänna motionen, därför att 1908 års Riksdag godkände ett af enskild motionär, nämligen herr Rydén, framställt förslag att tillgodose extra ordinarie lärarinnor vid folkskolor liksom lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor, som afgått ur tjänsten enligt kungörelsen af den 22 juli 1902 och således utan att hafva erhållit pension. Dessutom biföll Riksdagen äfven en annan motion, hvarigenom Riksdagen ökade pensionsbeloppet för sådana pensionstagare, hvilkas pension varit synnerligen obetydlig. Det gällde emellertid här så litet som att höja pensionerna så, att pensionstagarna skulle komma upp till ett belopp af 150 kronor. Detta är ju ett belopp, som står långt under det som man, äfven om man är begåfvad med det hårdaste sinnelag, måste anse vara existensminimum.

Principiellt har Riksdagen gifvit ett prejudikat, enligt hvilket man kan öka en pension från ett belopp, som Riksdagen anser för lågt, men man måste väl ändock här taga hänsyn till beloppen, och det är väl detta, som utskottet menar, då det säger, att det kan finnas synnerligen vidtgående konsekvenser. Och här ber jag att få fästa herr Åkermans uppmärksamhet på, huru förhållandena kunna gestalta sig, ty han måste ju medgifva, att den ganska begränsade motion, han framlagt, visar en bristande utredning. Det är icke så godt för en enskild motionär att förebbringa full utredning

Men det är icke denna, utan en annan sak, som jag nu vill framhålla. Här fastslår Riksdagen en viss pension att utgå från en viss tid. Naturligtvis komma de personer, som året förut fått pension efter de lägre beloppen, att känna sig obehagligt berörda af att icke deras pensionsålder kom ett år senare. Hvar och en af dessa personer skall i någon mån med ett visst berättigande kunna vända sig till Kungl. Maj:t och säga: Vi

*Angående
tullverket.*
(Forts.)

*Angående
tullverket.*
(Forts.)

finjo icke våra pensioner så höga, ehuru lefnadsstandarden redan då var höjd. Jag kan för min del icke taga på mig ansvaret för dessa konsekvenser och tillstyrka Riksdagen att bifalla herr Lindbergs motion, låt vara att beloppet är ganska lågt. Jag känner icke, hvilka statstjänare ha ett liknande belopp i pension. Och hvarför skall man just sätta gränsen till 700 kronor?

Jag tror således, att utskottet haft goda skäl för sitt afslagsyrkande och skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Det sätt, hvarpå den näst föregående ärade talaren försökte vända det uttalande, som jag här hade i denna fråga, var utan tvifvel ett ganska skickligt grepp af den art, som jag icke ensamt denna gång, utan flera föregående gånger haft tillfälle att beundra från det hållet, då han afhandlar en fråga, som ligger honom synnerligen varmt om hjärtat.

Jag ber emellertid att i min dubbla eller, om jag så får säga, tredubbla egenskap af chef för finansdepartementet, ledamot af Första Kammaren och omtalare af hvad som skedde i Första Kammaren, få protestera emot den utläggning, som herr Branting ville i mitt uttalande inlägga angående Första Kammarens tankar i detta fall.

Jag sade alldeles tvärtom det, att jag omöjligen kan veta den enes eller den andres tankar. Jag använde kanske ej precis dessa ordalag, men innebörden af hvad jag sade var denna. Jag kan endast fästa mig vid det sätt, hvarpå de taga sig uttryck offentligen, och af detta sätt gaf jag, som jag tror, helt enkelt en framställning. Åtminstone var det icke min mening att färga den i ena eller andra afseendet. Och jag tror, att man, om man vill vara rättvis, måste erkänna, att i mitt sätt att omtala saken icke låg annat än konstaterandet af ett faktum.

Då här emellertid har sagts af herr Åkerman, att det konstaterats, med hvilken isande kyla Första Kammaren affärdat denna sak, och af herr Branting, att man fått ett bevis, som för de nykomna vore nytt, men som för de gamla veteranerna icke var oväntadt, angående Första Kammarens känslor gent emot småfolket, må det tillåtas mig, då det icke finnes någon annan här, som kan föra Första Kammarens talan, att få inlägga en bestämd gensaga mot ett sådant sätt att uppfatta Första Kammarens beslut i denna eller likartade frågor. Jag vågar försäkra herrarna både af egen erfarenhet om mina egna känslor och erfarenhet om många af mina kollegers i Första Kammaren känslor, att deras hjärta är lika varmt som herrarnes här, men det kan ju hända i vissa fall, att man finner sig böra taga litet mera hänsyn till andra sidor af saken än hvad som kan vara fallet med andra personer, som kanske ännu bättre känna till hvad som rör sig inom de afsedda lagren och som

därför låta påverka sig ännu mera af hjärtats känslor, än de taga hänsyn till hvad som ur statsfinansiell och budgetär synpunkt är nödvändigt att ägna sin uppmärksamhet åt. Det är konsekvenserna af, att man ger vika för aldrig så berättigade hjärtekraf, som jag tror att, om man lägger handen på hjärtat, litet hvar måste erkänna, att vi under de sista åren ha fått lida af eller åtminstone i ganska väsentlig mån röna inverkan af. Det är under sådana förhållanden ej så underligt, om man, särskildt i den ställning, hvori jag står, måste taga hänsyn till denna sida af saken och icke låta hjärtats röst här helt och hållet tränga bort, hvad man anser vara förnufts röst. Detta är ju individuell uppfattning, både det ena och det andra, men den ena så väl som den andra uppfattningen kan ju vara lika ärlig och berättigad, och min öfvertygelse är, att det just är sådana synpunkter, som ha varit vägledande och bidragit till det beslut, till hvilket Första Kammaren kommit.

Jag har ansett det vara min skyldighet mot den kammare, hvaraf jag är medlem, att göra denna förklaring.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Första Kammaren kunde helt visst icke få ett bättre försvar än det, som af herr finansministern presterats, för den ståndpunkt, som den i denna sak intagit. De skäl, som hafva bestämt kammaren i denna fråga, kunna ju vara de, som af honom angifvits. Men äfven med allt erkännande af det goda hjärtat hos åtskilliga af Första Kammarens ledamöter — hvilket jag för öfrigt i mitt yttrande alldeles uttryckligen erkände — ber jag dock att få vädja till Andra Kammaren, huruvida vi icke, i stort sedt, gång efter annan ha kunnat konstatera, att intresset för de små stats-tjänarnes kraf och intresset för att staten skall icke blott mot dem, som ha de högre lönerna, utan äfven mot dem, som ha de lägre, göra full rättvisa, har varit helt olika i Första Kammaren mot hvad det varit i den Andra. Jag tror, att det äfven här i Andra Kammaren mången gång kunnat vara önskvärdt, att den gått dylika anspråk en smula längre till mötes, men skillnaden på atmosfären i detta afseende är betydlig mellan båda kamrarna, och jag tror, såsom jag förra gången yttrade, att detta beror därpå, att här i denna kammare finnas mera närstående grupper till den det gäller, än förhållandet är med Första Kammaren. Konsekvensen blir då den, att Andra Kammaren såväl i detta fall som i många andra icke har att se till hvad man tycker i Första Kammaren, utan bör döma efter både sitt hjärta och förstånd om huru det kan vara lämpligt att afväga dessa löner, så att det ses till att staten, såsom jag i annat sammanhang nyligen haft tillfälle säga, föregår med goda exempel som *mönsterarbetsgifvare*.

*Angående
tullverket.
(Forts.)*

*Angående
tullverket.
(Forts.)*

Herr Zetterstrand: Herr talman! Jag ber endast att få uttala min anslutning till herr Starbäcks yrkande, hvilket jag tror mest gagnar den saken, som ligger före.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gaf härefter propositioner först på bifall till utskottets hemställan i första momentet af ifrågavarande punkt och vidare på bifall till samma hemställan med det af herr Starbäck föreslagna tillägg till motiveringen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i fjärde punkten mom. 1:o) af utskottets förevarande utlåtande n:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med det af herr Starbäck föreslagna tillägg till motiveringen.

Omröstningen utvisade 88 ja mot 103 nej; hvadan kammaren alltså bifallit utskottets hemställan med det af herr Starbäck förslagna tillägg till motiveringen.

Härefter framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i tredje momentet och dels på afslag därå och bifall i stället till det af herr Åkerman under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som emellertid votering äfven nu begärdes, uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets hemställan i fjärde punkten mom 3:o) af utskottets förevarande utlåtande n:o 8, bifaller det af herr Åkerman under öfverläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

*Angående tullverket.
(Forts.)*

Voteringen utföll med 88 ja, men 95 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Efter af herr talmannen gifna propositioner å de under öfverläggningen beträffande fjärde momentet framställda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5:o) — 12:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13:o) angående förstärkning af arbetskrafterna inom statskontoret.

Angående förstärkning af arbetskrafterna inom statskontoret.

Efter punktens föredragning lämnades ordet till:

Herr Kronlund, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att vid den nu föredragna punkten få yttra några ord. Då Riksdagen förra året indrog landtränmästaretjänsterna, så hoppades man allmänt, att man därigenom skulle göra en besparing för statsverket och en förenkling i administrationen.

Emellertid ser det nu ut, som om dessa förhoppningar i betydlig grad skulle gäckas. Statskontoret, som fått sig ålagdt att i stället för landtränmästarne tillhandahålla allmänheten och tjänstemän stämpel, har för sådant ändamål förstärkt sina arbetskrafter medelst anställande af en stämpelkassakontrollant och en amanuens, för hvilket ändamål af Riksdagen förra året anslogs 6,000 kronor. Emellertid befanns det snart nog, att dessa arbetskrafter voro otillräckliga, och nu helt nyligen har statskontoret anställt ytterligare två tjänstemän, två biträdande stämpelkassörer, den ene, som jag tror, med 3,900 kronor, den andre med 3,000 kronor i årligt arvode. Således, med inberäkning af den ordinarie stämpelkassören, fem tjänstemän — därtill jurister — för att biträda med göromål, som till följd af sin enkelhet egentligen borde fordra endast litet noggrannhet, fingerfärdighet samt kunskaper i addition. Det är således på detta stämpelpapperskontor fyra extra tjänstemän, som alla äro jurister, och det torde väl icke behöfva sägas, att man tämligen snart, med hänsyn till arbetets fortgång och omfattning, kan ha att vänta en fram-

*Angående
förstärkning
af arbets-
krafterna
inom stats-
kontoret.
(Forts.)*

ställning från Kungl. Maj:t, att dessa fyra extra tjänstemän skola ställas på ordinarie stat.

Nu kan man verkligen fråga sig: behöfs det fem jurister för att tillhandahålla dessa stämplat, behöfs det verkligen omkring fem års juridiska studier och kanske ett par eller tre års vistelse hos landtdomare för att sköta dessa göromål — att räkna upp stämpelpapper, paketera och afsända det? Skall man icke kunna tänka sig en enklare och billigare anordning med ett par tränade bokkarlar, låt vara jurister, och dessutom kvinnliga biträden till erforderligt antal? Jag tycker, att, när man försöker på alla möjliga håll att rätta arbetskraftens kvalitet efter arbetets beskaffenhet, man här har ett tillfälle utt göra en betydlig förändring och förenkling.

Det invändes nu, att det behöfs kontroll, och att den eljest icke kan genomföras på ett tillfredsställande sätt. Men jag antar dock, att denna kontroll, vare sig det anställes fruntimmer eller jurister, skall kunna på ett tillfredsställande sätt anordnas.

Jag har nu intet yrkande att göra, men jag har velat göra en vördsam hemställan till herr finansministern, att han såsom en praktisk man ville försöka att leda utvecklingen af stämpelpapperskontoret i en praktisk och enkel riktning och se till, innan det blir försent, att det icke urartar till ett för staten kostsamt och tungt ämbetsverk, som i hög grad komme att motverka den önskan, som Riksdagen så många gånger har ådagalagt, nämligen en önskan om besparing och förenkling i administrationen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Med anledning af hvad den siste ärade talaren anför, ber jag att få konstatera riktigheten af hvad han sagt i detta fall, att inom stämpelbyrån i statskontoret en ökning af arbetskrafterna visat sig oundgängligen nödvändig just på den af honom anförda grunden, nämligen att genom landtränteriernas indragning ett öfverförande af deras bestyr i vidsträckt mån till stämpelbyrån i statskontoret ägt rum. Mot denna ökning torde i och för sig icke vara någonting att säga. Ty det har verkligen visat sig, att de funktioner, som landtränterierna i detta afseende utfört, voro utaf väsentligt större omfattning än man kanske hade fullt klart för sig vid genomförandet af reformen om öfverflyttande af dessa funktioner till statskontoret.

Nu är det emellertid tydligt, att arbetskrafter måste skaffas, för att dessa funktioner skola kunna fullgöras; och det är också tydligt, att hur man än anordnar dessa nya arbetskrafter, kommer besparingen med den nya ordningen att bli synnerligen betydlig, om man jämför den med de förhållanden, som voro rådande förut. Så i den delen torde nog de förhoppningar bli uppfyllda, som lågo till grund för reformen i detta afseende.

Hur det nu skall ordnas med dessa nya arbetskrafter i stats-

kontoret är ännu icke fullt klart, och har ännu icke varit föremål för beslut från Kungl. Maj:ts sida. Man befinner sig ännu på pröfningens och försökens stadium, och någon fullständig framställning i ärendet har ännu icke ifrån statskontoret inkommit till Kungl. Maj:t.

Den synpunkt, som den föregående talaren framhöll, nämligen att man icke bör till ett arbete använda dyrare och bättre kvalificerade krafter än hvad som är oundgängligen nödvändigt, är en synpunkt, som jag för min del till fullo delar. Men sedan kan ju frågan bli, hvilka kvalifikationer man finner det ena eller det andra arbetet böra förutsätta hos dessa biträden. Och i den delen torde det nog icke vara att uttömmande ange arten utaf dessa biträdens arbete, om man förklarar detta egentligen bero på fingerfärdighet, utan man får också tänka på den sidan af saken, att det är mycket stora värden, hvilka icke äro så synnerligen svåra att i penningar omsätta, som dessa biträden få att syssla med. Därför får man måhända lof att ta hänsyn till den saken minst lika mycket som till fingerfärdigheten.

Emellertid ber jag få försäkra, att jag förvisso skall göra hvad på mig ankommer, när tiden därtill är mogen, för att ordna denna olägenhet, så att det blir så praktiskt och förståndigt ställt som det är möjligt.

Herr Kronlund: Jag ber att med tillfredsställelse få konstatera den välvilliga ställning herr finansministern intagit i denna fråga. Jag hade dock så mycket mera anledning att komma med denna erinran, som det ämbetsverk saken rör — dess majoritet nämligen — har ställt sig fullkomligt afvisande mot hvarje tanke på en dylik anordning, en anordning, som afsåg att förenkla arbetet, förenkla arbetskrafterna och rätta arbetskrafterna efter arbetets beskaffenhet. Vid beslutet i denna fråga inom statskontoret fanns det blott en enda person, som hade en afvikande mening, hvilken just gick ut på ungefär detsamma, som jag nu framställt, och det är därför så mycket mera skäl, att denna sak här i Riksdagen påpekas och strykes under med den kraft, som man kan göra, för att gentemot ämbetsmannasynpunkten få fram det enkla och praktiska greppet på denna sak.

Öfverläggningen var härmed slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 14:o)—18:o).

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Punkten 19:o).

Lades till handlingarna

*Angående
förstärkning
af arbets-
krafterna
inom stats-
kontoret.
(Forts.)*

Punkterna 20:o)—27:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 29:o)—32:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 34:o)—36:o).

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

*Angående
förstärkning
af arbets-
krafterna
inom statisti-
ska central-
byrån m. m.*

Punkten 37:o) angående förstärkning af arbetskrafterna inom statistiska centralbyrån m. m.

Sedan punkten föredragits yttrade

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Det är icke för att framställa några anmärkningar utan endast för att i samband med denna punkt göra några erinringar, som jag begärt ordet. Om vår statistik vore mera tillfredsställande ordnad och på höjden af de fordringar, som numera uppställas på den moderna statistiken, så skulle det ju kunna gå för sig att af de statistiska uppgifter, som meddelas från respektive myndigheter, draga ut en sak, som allt mer och mer får ett mycket stort socialt intresse, nämligen att få en uppgift om den sammanlagda arbetarestocken i vårt land. Jag har verkligen för min enskilda del — och jag tror många med mig — gjort rätt aktningssvärda bemödanden att ur såväl kommerskollegii näringsstatistik som statistiska centralbyråns berättelser få fram en dylik uppgift, men det låter sig icke göra på grund af de påtagliga brister, som finnas i vår statistik.

Skola vi söka erhålla en dylik uppgift, så är kommerskollegii näringsstatistik den enda källa, som nu kan gifva ett något så när lämpligt material. Men denna omfattar endast vissa grupper af arbetarebefolkningen. Den sysselsätter sig ju förnämligast med näringarnas utveckling, med tillverkningen och sådant, och af ålder, förmodar jag, har frågan om arbetarantalet i de skilda industrierna blifvit en bisak för denna statistik. Att sålunda

tänka sig att få näringsstatistiken utvecklad, så att man af densamma får en fullt korrekt bild, huru arbetareantalet i vårt land är fördeladt icke blott på de grupper, som näringsstatistiken nu upptager, utan jämväl på andra grupper, låter sig icke göra, utan det blir att hålla sig till det arbete, som utföres af statistiska centralbyrån i samband med uppgörandet af befolkningsstatistiken. Statistiska centralbyråns verksamhet har ju, jag höll på att säga så länge den existerat, och statistiken är ju mycket gammal i Sverige, varit inriktad på befolkningsstatistiken och den har lagt sin verksamhet därefter. Efter denna synpunkt äro också dess tabeller upprättade, och den statistiska centralbyrån bygger sin verksamhet på den förutsättningen, att hvad som har det förnämsta sociala intresset är att få veta, huru befolkningsförhållandena ställa sig med afseende på kön, ålder och civilstånd, och hvad som står i sammanhang därmed.

Nu har emellertid tillkommit en sak, som blifvit fullt lika viktig. Om vi utgå därifrån, att statistiken, för att kunna fylla sitt ändamål, äfven bör gifva en klar och påtaglig bild huru befolkningen fördelar sig på samtliga de olika arbetaregrupperna, måste detta kunna framgå af något tillgängligt statistiskt verk, men det gör det icke.

Af statistiska centralbyråns berättelse för år 1905 framgår, att man i dess tabeller gjort ett öfverslag i likhet med föregående år och uppdelat befolkningen i fyra hufvudgrupper. Men det framgår icke, hvilka inom dessa fyra grupper äro verkamma såsom företagare och såsom arbetstagande, hvartill kommer en tredje grupp, anhöriga, utan man slår ihop dem allesammans. Så uppgifves t. ex. jordbruket och fisket omfatta 2,660,000 personer. Man får sålunda landets hela befolkning fördelad på dessa fyra hufvudgrupper, men det går icke för sig att ur dessa tal få fram, huru stor den egentliga arbetarebefolkningen är och att jämföra uppgifterna därom år efter år. Att se, huru den arbetande befolkningen i landet fördelar sig och huru den ena gruppen tillväxer eller den andra förminskas, låter sig af dessa tabeller icke göra. Det är erkänt från de statistiska personernas sida, att detta är en brist i vårt statistiska väsen. Förhållandena hafva emellertid utvecklat sig så, att större uppmärksamhet måste riktas på yrkesstatistiken, och det är detta jag ber att få begagna tillfället att här påpeka.

Nu kan man i detta fall gå två skilda vägar. — Inom parentes vill jag säga, att jag tänkt på, att på näringsstatistiken skulle kunna öfverflyttas att få dessa uppgifter fullständigt framställda och klarlagda. Men det är väl icke någon större förhoppning, att det skulle kunna göras praktiskt utförbart, och i den berättelse angående sjöfarten, som senast kommit oss tillhanda, framställer chefen för kommerskollegium en ganska grav anmärkning mot en mycket stor näringsidkande grupp, nämligen redarne,

*Angående
förstärkning
af arbets-
krafterna
inom statisti-
ska central-
byrån m. m.
(Forts.)*

*Angående
förstärkning
af arbets-
krafterna
inom statisti-
ska central-
byrån m. m.*

(Forts.)

därför att det mankerat ganska mycket med de primäruppgifter, som varit behöfliga för näringsstatistikens utarbetande för år 1906 på detta område. Nu skulle jag mycket väl kunna förstå, att, om denna brist förefunnits år 1908, det skulle hafva varit ganska förklarligt från redarnes sida, därför att de då hade så mycket annat att beställa. Men det hade icke, såvidt jag kunnat förstå, behöft ifrågakomma året förut, och just detta tyder på, att om uppgifterna angående arbetarnes antal skola upptagas genom näringsstatistiken, där man kombinerar de officiella uppgifterna med direkta uppgifter från företagarne, så blifva dessa uppgifter ofullständiga. — Om man emellertid skall få fram en klar och distinkt bild af arbetarestocken här i landet och kunna genom jämförande siffror år efter år se, huru detta antal ställer sig i förhållande till andra samhällsgrupper, så kan man, såsom jag nyss sade, tänka sig två olika vägar härför. Man kan gå den väg, som praktiserats i Tyskland, och föranstalta om vissa periodiskt återkommande yrkesräkningar. Jag vill i samband med detta erinra om, att tyska riksdagen tidigare beslutat att föranstalta en sådan temporär yrkesräkning öfver hela det tyska riket, hvilken gick af stapeln den 12 juni 1907 och öfver hvars resultat de primära uppgifterna nu delgifvits. Man har där, såsom också är delgifvet genom den officiella »Berliner Correspondenz», uppdelat befolkningen i sex större hufvudgrupper och kommit till det resultat, att i en viss grupp finnes så och så många verk-samma o. s. v. Sedan kan man med jämförande siffror åtskilliga år efteråt konstatera, huru befolkningen socialt glidit från den ena samhällsgruppen till den andra. Detta är en fråga af ofantligt stor social vikt, såsom äfven af samma officiella källa framhölles, när beslutet om räkningen tillkännagafs, i det att där yttrades, att denna fråga äger för landets utveckling en betydelse, som icke kan nog uppskattas, därför att den gifver en bestämd grundval vid bedömandet af landets nationalekonomiska utveckling. Man kan således gå den vägen, att man föranstaltar om sådana periodvis återkommande yrkesräkningar, men det blir ju rätt kostsamt, och det har också sagts, att frågan om anordnande af en sådan yrkesräkning här i landet förnämligast skulle blifva en kostnadsfråga; därtill kommer den olägenheten, att man icke kan anställa dylika räkningar annat än med långa mellanrum. I Tyskland hafva dylika räkningar skett tre gånger förut; första gången 1875, andra gången 1882 och tredje gången 1895. Genom så långa mellanrum blifva dock uppgifterna gamla och föga tillfredsställande samt i vissa fall missledande, om man ville begagna dem såsom officiell utgångspunkt vid bedömandet af befolkningens sociala och yrkesmässiga fördelning.

Då förefaller det mig riktigare och mera ledande till det angifna målet, hvilket, såsom jag förut antydt, är ett mycket viktigt mål, att man tillser, att uti den fortlöpande statistiken,

uti befolkningsstatistiken, skänkes allt större och större uppmärksamhet åt det afsnitt, som heter yrkesstatistiken. Nu vill jag verkligen säga, att då man genomläser statistiska centralbyråns tabeller och uppställningen af befolkningsstatistiken, så kan man nog komma på den tanken, att om en del af det jämförande arbete, som är gjordt där — jag vet icke, sedan huru lång tid tillbaka samma uppställning användts — och de rubriker, som i densamma förefinnas, öfverflyttades till att bedöma mera moderna sociala saker, så skulle det kunna gifva, det är jag öfvertygad om, ett mera njutbart och praktiskt utbyte än därigenom att man fortsätter på samma sätt som förut. Jag har hört från statistiska centralbyrån erkännas, att systemet är delvis föråldradt och att det har sina brister och sin vank. Om man således tidigare hade riktat sin uppmärksamhet på, att något mera flytta öfver det arbete, som nu nedlagts på dessa jämförande tabeller, på andra viktigare saker, så skulle, såvidt jag kunnat finna, ett värdefullare resultat kunna hafva vunnits.

Det finnes ju en statistisk kommitté, som har varit i arbete — jag har mig icke bekant, sedan huru länge, men jag vet, att den ännu arbetar — och denna kommitté lär hafva för afsikt att ganska snart komma med ett utlåtande om, huru denna så ofantligt viktiga del utaf verksamheten på detta område, nämligen Sveriges officiella statistik, för framtiden skall ordnas, så att den fyller de moderna behofven, fyller de behof, som hafva uppstått under tiden från det att man har följt de gamla riktlinjerna inom den statistiska verksamheten. Vi veta ju nämligen, att Sveriges statistiska verksamhet sträcker sina rötter ofantligt långt tillbaka i tiden. Det kan emellertid vara möjligt, att det med afseende å denna blir likasom med afseende å exempelvis vårt folkskoleväsen; det har stått på en viss höjd under en viss tid; en viss tidsperiod har det fått gynnsamma betyg och ampla loford för att hafva stått på höjden af hvad som *då* kunnat frambringas. Men så växa förhållandena; allt utvecklar sig; och ser man *då* icke till, att man också på det statistiska fältet följer med i afseende å utvecklingen utaf de organ, som skola gifva klara och tydliga bilder utaf förhållandena, så blir bristen mer och mer uppenbar.

Jag vill således uttrycka den önskan, att i det utlåtande och förslag, som vi hafva att vänta från statistiska kommittén — som fortfarande är i arbete — linjer måtte dragas upp för den statistiska verksamhetens utöfvande här i landet, hvilka linjer, efter hvad jag kan fatta, naturligtvis i första hand få taga sikte på centralisering af verksamheten. Ty nu är den spridd på en ofantlig mängd områden och det är en labyrint att hitta tillrätta uti densamma.

Hvad den del af statistiken beträffar, som afser befolkningsstatistiken, hoppas jag, att den måtte läggas så, att den skall

*Angående
förstärkning
af arbets-
krafterna
inom statisti-
ska central-
byrån m. m.*
(Forts.)

Angående
förstärkning
af arbets-
krafterna
inom statisti-
ska central-
byrån m. m.
(Forts.)

kunna gifva en fortlöpande, klar framställning och en tydlig bild af, huru de olika arbetargrupperna ställa sig, icke blott de, som nu angifvas i kommerskollegii näringsstatistik — ty där-utöfver gifves det ju en ofantlig mängd andra arbetargrupper, som emellertid icke upptagas i näringsstatistiken — och således tränga ned till botten af ämnet och upptaga alla arbetargrupper, samt vidare att verksamheten blir lagd så, att man kan följa dessa rörelser inom befolkningslagrens utveckling, följa dem så, att man kan fullt se, huru det verkliga arbetarantalet ställer sig här i landet år efter år.

Det är endast dessa erinringar, herr talman, som jag be-
gagnat mig utaf tillfället att få framställa här i kammaren.

Friherre *Palmstierna* instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Angående
brandför-
säkring af
operabyggnad-
en och den
nya drama-
tiska teater-
byggnaden vid
Nybroplanen
i Stockholm.

Punkten 38:o) angående brandförsäkring af operabyggnaden och den nya dramatiska teaterbyggnaden vid Nybroplanen i Stockholm.

Efter föredragning af utskottets hemställan lämnades ordet till:

Herr *Palme*, som anförde: Herr talman! Det är med anledning af en passus i den revisionsberättelse, som afgifvits öfver verkställd granskning af kungl. teaterns aktiebolags räkenskaper och förvaltning för det sistförfutna spelåret 1907—1908, som jag tagit mig friheten att begära ordet.

I sin motivering till den nu ifrågasatt, huruvida icke den hittills rörande statens byggnader gällande själförsäkringsprincipen äfvenledes borde gälla beträffande dessa bägge teatrar. I princip är nog äfven jag utaf den åsikten, att staten bör vara sin egen assuradör. Det är ju så, att, ifall en fastighetsägare har många dyrbara fastigheter, spridda öfver ett stort område, och han finner, att de försäkringspremier, som han skulle hafva att erlägga för deras försäkring, öfverstiger den sannolika årsutgift, han har att vidkännas i händelse af eldsolycka, han bör vara sin egen assuradör. Och detta gäller, synes det mig, också för staten.

Emellertid är det beträffande dessa bägge byggnader ett alldeles särskildt förhållande, som med stor styrka framhölls vid 1899 års riksdag, då denna fråga, i hvad rörde operan, förra gången var under behandling här i kammaren. Då hade ett enhälligt statsutskott afstyrkt den af Kungl. Maj:t framlagda propositionen, att kungl. operan, som då nyss blifvit uppförd, skulle brandförsäkras. Propositionen föll i Första Kammaren,

men gick igenom i Andra Kammaren med 103 röster mot 71. Emellertid blef det gemensam votering, och däri segrade regeringspropositionen med 216 röster mot 140. Riksdagen förklarade således, att kungl. operan skulle vara brandförsäkrad.

De skäl, som då gjordes gällande gentemot det enhälliga statsutskottet, voro, att denna egendom, operan, befann sig i en helt annan ställning än statens öfriga egendomar. Den var ju nämligen hopkommen icke genom anslag af Sveriges Riksdag, utan genom ett lotteri; och om operan skulle brinna, höll man allmänligen före inom Första Kammaren — och äfven en stor del af Andra Kammaren — att frågan därigenom skulle, såsom finansministern yttrade i riksdagen, kastas ut i det ovissa igen, och fara vore, att operan då icke skulle blifva återuppförd.

Dessa synpunkter synas mig, oaktadt öfverintendentsämbetet nu afgifvit afstyrkande utlåtande, fortfarande tala för att man bör hafva dessa byggnader — det rör äfven dramatiska teatern — brandförsäkrade, och att vi således böra bifalla det nu föreliggande förslaget.

Det är emellertid en omständighet, som påpekas af revisorerna och som jag här vill något beröra. De revisorer, som hafva verkställt granskningen af kungl. teaterns aktiebolags räkenskaper, hafva nämligen ansett sig böra framhålla, att alla de lösören, som finnas inom operan, icke under revisionsåret varit — och, enligt hvad jag inhämtat, fortfarande icke heller äro — brandförsäkrade. Jag har tagit reda på, hvad dessa lösören gå till. Och enligt en uppgift, som jag har här i min hand, och som är lämnad af kamreraren vid kungl. teaterns aktiebolag, uppgår statens ifrågavarande egendom i operahuset till bortåt en million kronor, medan summan af statens motsvarande egendom i dramatiska teatern torde gå löst på $\frac{1}{2}$ million kronor. Nu inser ju litet hvar af herrarna, att vid en eldsolycka är, med afseende å de synnerligen utmärkta anordningar mot eldfara, som förefinnas beträffande dessa byggnader, och med afseende å den utmärkta brandkår, som vi hafva här i Stockholm, faran för byggnadernas totala förstöring genom eld ganska ringa. Men hvad som emellertid är mycket lätt förstörbart äfven vid en partiell eldsvåda det är hela den stora statsegendom, som består uti alla slags rekvisita och dylikt.

Jag vill icke göra något yrkande, men jag har velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande och såsom min åsikt uttala, att om vi skola försäkra byggnaderna, så är det ändå mycket mera skäl uti, att vi försäkra lösegendomen.

Medan jag har ordet vill jag i detta sammanhang, fastän det icke står i direkt förbindelse med själfva brandförsäkringsfrågan, framhålla en annan passus i revisorernas berättelse, där det, med afseende å att kungl. operan nu är utlyrd till en enskild man, fästes uppmärksamheten på, att de befintliga lösörena,

Angående brandförsäkring af operabyggnaden och den nya dramatiska teaterbyggnaden vid Nybroplanen i Stockholm.

(Forts.)

*Angående
brandför-
säkring af
operabyggnaden och den
nya drama-
tiska teater-
byggnaden vid
Nybroplanen
i Stockholm.*

(Forts.)

inventarier, dekorationer, attributer och kostymer, möbler, re-
kvisita af alla slag, instrument o. s. v. befunnits icke vara veder-
börligen förtecknade, när revisionen i höstas skedde. En full-
ständig inventarieförteckning bör ju dock vara af grundläggande
betydelse för ett dylikt kontrakt mellan staten och en enskild
person. Jag vågar därför uttala den förhoppning, att en inven-
tarieförteckning nu må vara gjord, så att man i detalj vet hvad
arrendatorn har att i detta fall svara för.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Byström: Herr talman! Jag ber att först få säga, att
icke heller jag har något yrkande att göra, men jag skulle i
alla fall vilja göra en fråga nämligen om icke Riksdagen snart
nog skulle kunna undslippa anslag för teaterverksamhet och
däriigenom också liknande anslag som det nu föreliggande.
Teatrar, liknande den som nu är i fråga, äro väl i alla fall till
största delen ett slags öfverklassnöje, som de, hvilka njuta af
desamma och begagna sig därpå, också själfva böra få betala.

Herr Branting: Herr talman! Eftersom denna sak, som
dock nu egentligen icke föreligger, har på detta sätt bragts på
tal af min ärade kamrat framför mig, vill jag icke låta hans
yttrande i detta afseende stå oemotsagdt i protokollet.

Det förhåller sig nog alldeles icke så, som han med sin syn
på dessa kulturanstalter tror, utan tvärtom har man i allt högre
grad kommit till insikt om, att det verkligen kan vara ett stats-
intresse, att det finnes en sådan ledning af dessa angelägenheter,
som kan förebygga urartningar, och som kan drifva det hela i
en rätt och upplyftande riktning.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Kammaren biföll ut-
skottets hemställan.

Punkten 39:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 40:o) och 41:o).

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

§ 5.

Föredrogos hvart för sig bevillningsutskottets betänkande n:o
5, i anledning af väckt motion om borttagande af tullen på jord-
nötter och

lagutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till utvidgning af öfverexekutors befogenhet att lämna handräckning mot tredskande innehafvare af nyttjanderätt till fastighet.

Hvad utskotten hemställt bifölls.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af väckta motioner om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.

Om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.

Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom Andra Kammaren afgifna, till utskottet hänvisade motioner, den ena, n:o 54, af herr *Olsson* i See och den andra, n:o 134, af herrar *Bogren*, *Otto*, *Månsson* och *Larsson* i Gallstad.

Herr *Olsson* i See hemställde i sin motion, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda samt utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan plan för värnpliktiges öfningar, att möjlighet till afkortning i tiden för dessas fullgörande måtte beredas dem, som uppnått ett visst kunskapsmått och färdighet i allt hvad värnpliksofningarne afsåge att meddela, äfvensom att betyg utfärdades till alla dem som genomgått öfningarna.

I den af herr *Bogren* m. fl. afgifna motionen hemställdes, att Riksdagen ville för sin del besluta, att efter moment a) i paragraf 27 värnpliktslagen af den 14 juni 1901 insattes följande:

Värnpliktig, som approberats till tredje klass i en af staten erkänd skytteförening eller äger därmed jämförlig skjutskicklighet, må medgifvas en afkortning af den för rekrytutbildning anslagna tiden med en tredjedel.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Olsson* i See, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till hans ifrågasvarande motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Olsson* i See: Herr talman! Såsom synes af det

Om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.

föreliggande lagutskottsutlåtandet, har jag reserverat mig mot utskottets däri gjorda hemställan — det gafs mig nämligen tillfälle att deltaga i den förberedande behandlingen inom utskottet af min i nu ifrågavarande ämne väckta motion. Om vi se på utskottets motivering här, så skola vi finna, att den passar nästan lika bra för ett bifall till min motion som för ett afslag af densamma.

(Forts.)

Den idé, jag här sökt frambära, är ju icke alldeles främmande för Riksdagen. Jag har i min motion hänvisat till tvenne vid föregående tillfällen afgifna motioner i alldeles samma syfte som det jag i min motion upptagit och följaktligen har detta ärende redan förut förelegat till Riksdagens behandling. De motioner, som sålunda förut förekommit uti denna fråga, ha båda afslagits med anledning däraf, att de så att säga varit för ensidiga. De ha nämligen gått ut på en afkortning af öfnings-tiden för värnpliktige, som kommit upp till en viss skjutskicklighet; dessa förslag ha alltid afvisats därmed, att skjutskicklighet ej vore det enda, hvori beväringssynglingarne öfvades, utan att det af dem fordrades skicklighet äfven i många andra afseenden. Min motion däremot afser en afkortning i öfningstiden för dem, som visa sig på kortare tid än den för öfningarna nu föreskrifna ha förvärfvat all den skicklighet, som motsvarar hvad som behöfves för försvaret. Meningen med min motion är således att sporra den värnpliktiga ungdomen till att på kortast möjliga tid inhämta de kunskaper, som för dem anses nödiga. Såsom det nu är ordnadt, förekommer det rätt ofta, att de värnpliktige taga beväringstiden mycket ligkiltigt; bara tiden går, bry de sig icke vidare om hvad de under densamma kunna inhämta. Jag vill icke säga, att denna känsla finnes hos alla, men i någon mån är dock både den ena och den andra besmittad af densamma. Om däremot de värnpliktige visste, att därest de på kortare tid än den, öfningarna eljest skulle omfatta, efter inhämtande af nödiga kunskaper, skulle bli befriade från öfningarna under den återstående delen af öfningstiden och således icke behöfde vara kvar så länge, skulle detta säkerligen sporra dem till att söka draga största möjliga nytta af undervisningen.

Det förefaller af detta utskottsbetänkande, som om den idé, jag här utvecklat, verkligen vunnit anklang inom utskottet. Utskottet hänvisar emellertid till den nu sittande försvarskommittén och säger, att den nog skall komma att upptaga äfven hithörande frågor och därvid taga nödig hänsyn till hvad som kan vara skäligt. Ja, detta är utskottets tro, men jag får bekänna, att min tro på hvad kommittén i det fallet kommer att göra icke är så stark som utskottets.

Då emellertid utskottet i sak gifvit sitt erkännande åt det syfte, jag i min motion framställt, anser jag, att något borde

göras, för att försvarskommittén verkligen tager frågan om hand. Nu har visserligen, såsom jag förmodar, Första Kammaren bifallit utskottets hemställan, hvadan ett bifall till min motion från denna kammares sida — om nu ett sådant bifall här skulle kunna vinnas, hvilket vi snart torde få tillfälle se, då jag nämligen ämnar framställa ett dylikt yrkande — egentligen icke skulle leda till något resultat. Men såsom vi alla veta — det har ju sagts så ofta — ligger representationens tyngdpunkt just hos Andra Kammaren, och därför skulle nog ett uttalande af denna kammare ungefär i enlighet med min motion utgöra en mäktig sporre för försvarskommittén att äfven upptaga denna fråga till ompröfning.

Jag anser dessutom, att den nuvarande anordningen innebär ett icke så litet nationellt slöseri. Om de värnpliktige, som före öfningstidens slut inhämtat hvad de behöfva, i stället för att nödgas gå kvar sattes i tillfälle att utnyttja tiden bättre, vore därmed icke så litet vunnet i nationalekonomiskt hänseende. Landets söner kunde då ägna sig åt mera produktivt arbete, landtbrukarnes söner åt arbetet i hemmet, industriarbetaren åt sitt arbete och skolynglingen åt sin skola — på alla områden skulle det produktiva arbetet träda i stället för värnpliktsöfningar, som ju vederbörande redan i tillräcklig grad genomgått. Vidare skulle någon inbesparing i statsutgifter kunna göras, om man på detta sätt kunde förkorta öfningstiden med låt vara blott några få dagar.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af mig afgifna motionen.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Båda motionärerna uti denna fråga ha yrkat, att åtgärder måtte vidtagas gående ut därpå, att i vissa fall afkortning måtte ske för vissa värnpliktige uti deras öfningstid. Den frågan har nu varit före tre riksdagar å rad, och vid alla dessa tillfällen har Riksdagen icke velat gå med på respektive motionärers framställningar. Man kan emellertid icke neka till, att ett visst fog för dessa framställningar förefinnes, fastän det varit svårt att kunna tänka sig, på hvad sätt de skulle kunna realiseras. När emellertid Riksdagen vid föregående tillfällen icke velat direkt uttala sig i frågan, förefaller det mig ganska egendomligt, om Riksdagen skulle göra det nu, när man i alla fall vet, att för närvarande en kommitté arbetar, som blifvit tillsatt för att framlägga förslag beträffande ny samfällid plan för rikets försvar. Det är väl gifvet, att, såsom här står i utlåtandet, denna kommitté då äfven tager hithörande frågor under ompröfning i den mån, som de förtjäna beaktande. Befinnes det då, att det är någon verklig grund för motionerna och att motionärernas önskingar kunna på något sätt praktiskt realiseras, tror jag nog att

Om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.

(Forts.)

Om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.

(Forts.)

kommittén i den vägen gör hvad den kan, men i det skick, hvori frågan nu ligger, vill jag icke förorda, att en skrifvelse i ämnet aflåtes.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bogren: Herr talman, mina herrar! Då jag också är motionär i denna fråga, ber jag att nu här få yttra några ord.

I föreliggande af mig väckta och af lagutskottet nu afstyrkta motion föreslår jag Riksdagen att för sin del besluta sådant tilllägg till § 27 värnpliktslagen af den 14 juni 1901, att värnpliktig, som approberats till tredje klass i en af staten erkänd skytteförening eller äger därmed jämförlig skjutskicklighet, må medgifvas en afkortning af den för rekrytutbildningen anslagna tiden med en tredjedel däraf. Hänvisande till de skäl härför, som jag i motionen anført, ber jag att få lämna följande erinringar.

Innan nämnda värnpliktslag antogs af denna kammare, uttalades här från flera håll allvarliga farhågor beträffande den till synes alltför långa öfnings-tid, de värnpliktige skulle påläggas, dels med fästadt afseende vid de unga själfva och dels med tanke på våra näringar, särskildt landets modernäring, som skulle beröfvas en stor del af sina bästa arbetskrafter under den brådaste tiden. Stora farhågor uttalades äfven rörande vår förmåga att bära de stora kostnader vårt försvar, ordnad enligt denna lag, skulle medföra. Från flera håll gjordes kraftiga ansträngningar för att skingra dessa farhågor, och från dåvarande regeringen uttalades den vissa förhoppningen, att vårt land gick till mötes en så lysande ekonomisk utveckling, att de ökade militärbördorna ej skulle komma att i någon afsevärd grad tynga vår budget.

Värnpliktslagen antogs, men de uttalade farhågorna skingrades ej. Tre år senare, år 1904, kommo de till synes i de motioner, som då i denna kammare väcktes, dels af herr Smeds Lars Olsson med instämmande af herrar Ollas Ericsson, A. Hansson i Solberga och B. P. Ersson, och dels af herr J. Bengtsson i Bjärnalt, i hvilka motioner ungefär samma kraf framfördes som det, jag nu tagit mig friheten frambara. Motionerna hänvisades till kammarens femte tillfälliga utskott, som afstyrkte desamma, sedan utskottet först med styrka framhållit, att ett bifall till motionerna skulle gifva de frivilliga skytteföreningarna ett starkt stöd, särskildt om befrielsen från militäröfningarna kunde utsträckas till någon afsevärd tid, samt att en sådan befrielse skulle särskildt för de värnpliktige vara mycket välkommen. Efter en sådan motivering kunde man ha väntat, att utskottet skulle tillstyrka motionerna, men det motsatta skedde. Hvarpå grundade då utskottet sitt afstyrkande? Jo, på följande skäl: 1:o) den afkortade utbildningstiden måste begränsas till fotfolket;

2:o) vid rekrytutbildningen öfvas äfven marscher, gymnastik och instruktionsläsning; 3:o) fältskjutning var då något nytt bland skytteföreningarna, hvarför utskottet ansåg det vara för tidigt att yttra sig om, i hvad mån dessa öfningar kunna gifva skyttarna förmåga att öfva sig i terräng och utveckla deras krigsduglighet; och slutligen 4:o) hade från skytteföreningarna själfva ej gjort sig gällande någon önskan i den här omhandlade riktningen.

Om afkortning i öfnings-tiden för värn-pliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.
(Forts.)

Mot utskottets afstyrkande förslag reserverade sig följande dess ledamöter: herrar Österberg, Åkerlind, Olofsson och Olsson i Älfvalsåsen.

Under den därpå följande debatten i kammaren framhöll herr Österberg den onekligen rätta synpunkten i förslaget, nämligen att det innebure ett afsevärdt steg till milissystemet, ett försvar, lämpadt efter våra förhållanden. I voteringen afgåfvos 86 röster för utskottets förslag och 63 för reservanternas yrkande om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning af ärendet.

Frågan återkom 1907 i motion, väckt af herr Hörnstén, som föreslog, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en utredning om möjligheten af lättnader i värnpliktsöfningar för värnpliktig, som är skytteföreningsmedlem, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda. Följande år, 1908, väckte herr G. Månsson i denna kammare motion i samma syfte. Båda dessa motioner afstyrktes af lagutskottet på de skäl, som tillfälliga utskottet 1904 anfört, och emedan lagutskottet förfarit så 1907 och 1908, anser årets lagutskott sig böra förfara på samma sätt med min nu föreliggande motion.

Med anledning häraf ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet dels på de skäl, 1904 års femte tillfälliga utskott anfört och hvilka af lagutskottet 1907, 1908 och 1909 erkänts såsom fullgoda för att afstyrka ett sådant kraf, som i min motion framstälts, dels på hvad som efter 1904 inträffat och som torde i viss grad inverka på föreliggande fråga.

Hvad det första af utskottet anförda skälet vidkommer, så ha, för så vidt jag förstår, motionärerna 1904, 1907 och 1908 lika litet som jag förutsatt, att den begärda lindringen skulle sträckas till specialvapnen, utan blott till fotfolket. De förra ha ju redan i 1901 års värnpliktslag tillerkänts en särställning. Således bortfaller detta skäl.

Det andra skälet, utskottet anför, är, att i rekrytutbildningen äfven ingå marschöfningar, gymnastik och instruktionsläsning. Denna invändning torde ha varit ett tungt vägande skäl, om det förutsatts, att värnpliktig skarpskytt skulle befrias från hela den för rekrytutbildningen anslagna tiden. Men det är ju här ej fråga om mer än befrielse från en tredjedel af denna tid, och

Om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.

(Forts.)

då återstå ju två tredjedelar af densamma, eller nu 100 dagar, för dessa marschöfningar m. m. Därtill kommer, att en trettio dagars repetitionsöfning omedelbart följer på rekrytöfningarna, och sålunda skulle dessa värnpliktige med god elddisciplin få 130 dagars öfningstid första året, och detta torde få anses tillräckligt för inöfvande af marscher, instruktion o. s. v. För närvarande användes en afsevärd del af den till rekrytutbildningen anslagna tiden till något, som utskottet ej anført, nämligen så kallade gevärsföringar. Såsom herrarne veta, äro dessa nu reducerade till tre handgrepp: gevär för fot, på axel gevär och skyldra gevär. Enligt de upplysningar jag inhämtat, upptogo dessa öfningar år 1907 vid åtminstone tre regementen cirka två femtedelar af tiden för rekrytutbildningen. Man säger visserligen, att exercisdrillen är ett minne blott, men ännu lefver den i verklig-heten. En äldre kompanichef gaf som svar på en min fråga, hvarför så mycken tid användes till dylika öfningar: »Ja, hvad skulle vi annars ha att slå ihjäl tiden med?» Man kan ju tycka, att de värnpliktiges tid är alltför dyrbar för att användas på detta sätt. Det vore väl tillräckligt, om man finge en god skytt med god marschförmåga, något som väl kunde förvärfvas under en öfningstid af 100 dagar. Jag kan således icke erkänna detta af utskottet åberopade andra skäl vara ett verkligt sådant.

Hvad det tredje skälet angår, så måste väl femte tillfälliga utskottets uttalande 1904 nu i år, 1909, anses vara i viss mån antikveradt. Sedan 1904 ha ju fältskjutningar, såvidt jag har mig bekant, tämligen allmänt bedrifvits inom våra skytteföreningar och flestades med mycket godt resultat. Att dylika skjutningar icke förekommit inom alla föreningar, lär vara beroende därpå, att våra skytteföreningar i fråga om anskaffande af instruktörer äro hänvisade till sig själfva, och för att en fältskjutning skall kunna lämna nöjaktigt resultat, fordras en instruktör, som är kompetent att planlägga och leda dylika öfningar. Man kan väl inse, att en bonddräng eller hvem det i öfrigt vara må, som icke fått den allra minsta utbildning härför, icke skall kunna planlägga och leda fältskjutningar. Det är med tanke på denna sak, som jag i en annan motion föreslagit, att skytteföreningarna skola från armén förses med instruktörer, som sålunda skulle ha full kompetens. Där emellertid kompetenta instruktörer redan finnas inom skytteföreningarna, har resultatet af dessas fältskjutningar blifvit mycket tillfredsställande.

Slutligen säger tillfälliga utskottet, att då yrkanden i nu antydd riktning icke framkommit från skytteföreningarna själfva, vore ej skäl att göra någon sådan ändring, som föreslagits. Jag förstår icke riktigt, hvad utskottet menar därmed. Jag fruktar, att om våra frivilliga skytteföreningar skulle upptaga denna fråga till diskussion, skulle de beskyllas för alldeles detsamma, som man beskyllt nykterhetsföreningarna för i fråga om deras sträf-

vanden att åstadkomma en effektiv och god nykterhetslagstiftning. Man skulle säga, att våra skytteföreningar drifva politisk agitation, och jag tror, att det varit mindre lyckligt om en sådan diskussion förekommit inom våra skytteföreningar. De motionärer, som år från år återkommit med förslag uti denna fråga, torde väl emellertid icke stå alldeles främmande för dessa skytteföreningar och hvad som rör sig inom desamma; de torde kanske stå i närmare kontakt med dem än hvad utskottet 1904 gjorde. Själf har jag varit med om att bilda en skytteförening, och jag har i 10 år varit dess ledare och må därför anses sitta inne med någon erfarenhet i frågan. Jag har här för öfrigt flera skrivelser från olika skytteföreningar, hvori de på det lifligaste önska framgång åt min motion, men där på samma gång uttryckas dystra farhågor för framtiden, därest icke de ynglingar, som äro medlemmar i dessa skytteföreningar, få någon reell valuta af sina afsevärda uppoffringar till fosterlandets gagn.

Jag vågar icke trötta kammaren med att uppläsa dessa skrivelser, de finnas här tillgängliga för dem af herrarne, som vilja ta del af dem. En skrifver härom på ett ställe: »Hur skulle det ej ställa sig för en — anfallande fiende, om han här mötte ej blott en reglementariskt öfvad armé af värnpliktiga utan därjämte ett helt folk i vapen, som de frivilliga skytteföreningarna afse att bilda?»

Han anser, att denna fråga är en af de allra viktigaste, som röra vårt försvar. De skrivelser jag erhållit äro för resten från olika delar af landet.

Det är därför icke något skäl, mina herrar, denna fjärde anmärkning, att några önskingar i antydd riktning icke framkommit från våra skytteföreningar själfva. Jag tror, att denna önskan är så allmän, att om man afsände en cirkulärskrifvelse till länsförbunden för att genom dem tillställas primärföreningarne så skulle saken vinna allmän anklång.

Slutligen kan man fråga: Har sedan 1904 ingenting inträffat, som kan gifva en annan syn på denna fråga än den tillfälliga utskottet 1904 hade? Jag för min del håller före, att så har skett. 1904 hade vi icke någon nämnvärd känning af verkan af 1901 års värnpliktslag. Nu känna vi den, nu har den trädt i sin fulla kraft, och det är verkligen ganska stora farhågor i mer än ett afseende beträffande verkningarne af denna lag, för att nu icke tala om de värnpliktige själfva. Därvidlag vill jag också hänvisa till herr Bengtssons i Bjärnalt motion, då jag anser, att de motiv, som han där år 1907 anförde, fortfarande torde ha fog för sig.

Och har något annat inträffat sedan 1904? Ja, större delen af våra regementen äro förlagda eller blifva i en nära framtid förlagda till städerna. Här skola landsbygdens söner samlas och vistas oafbrutet sex månaders tid, och man kan med skäl hysa

Om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.

(Forts.)

Om afkortning i öfnings-tiden för värn-pliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.

(Forts.)

farhågor för, att de på denna tid skola mycket väl hinna insupa städernas ytliga nöjeslif och intagas af en viss aversion mot det enkla lifvet på landet. Redan nu är det ett sorgligt faktum, att ungdomen drages mer och mer från landsbygden till städerna, och vi frukta, att detta arrangemang att förlägga regementena till städerna kommer att öka detta missförhållande. Det skulle därför vara mera lugnande och tillfredsställande, om våra ynglingar finge så länge som möjligt hållas i hembygden och stanna vid sitt arbete på samma gång som de genomginge nödiga öfningar, synnerligast hvad elddisciplin beträffar.

Ett annat förhållande har också inträdt sedan 1904 och föranledt oss att få en annan syn på frågan, nämligen den rent ekonomiska sidan af saken. Det visar sig tydligen, att det vackra talet om vårt lands ekonomiska utveckling icke håller streck. Tvärtom, de ljusa färgerna ha blifvit mycket mörka, och vi se, att de kostnadsberäkningar, som uppgjordes 1901 för de ökade försvarsbördorna, de ha icke heller hållit streck, utan dessa kostnader ha blifvit betydligt större. Och då framställer sig osökt den frågan för fosterlandsvännen, om man icke, utan att på minsta sätt minska försvarets effektivitet, kan vidtaga några åtgärder för att åstadkomma besparingar. Jag tror, att åtgärder i den riktning, som här afsetts, böra vara ganska effektiva.

Då nu emellertid utskottet har afstyrkt motionen, så lär det väl icke vara att vänta, att Riksdagen i år skall bifalla densamma. Men jag är viss om, att om än icke majoriteten, åtminstone en stor del af ledamötena inom denna kammare skola erkänna hållbarheten af de synpunkter, som jag här framhållit.

Sådan situationen nu är genom utskottets afstyrkande hemställen, skall jag, herr talman, be att, med frånträdande af det yrkande jag i motionen framställt, i stället få hemställa, att Riksdagen ville besluta att till Kungl. Maj:t aflåta en skrifvelse med anhållan, att Kungl. Maj:t behagade låta företaga en utredning om och i hvilken utsträckning värnpliktig, som är aktiv medlem i en af staten erkänd skytteförening och där förvärfvat en skjutskicklighet, fullt jämförlig med den, som i allmänhet kräfves af godkänd beväringsrekryt, må erhålla afkortning i den för rekrytutbildningen fastställda tiden samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kan gifva anledning.

Herr *Olsson* i Älfvalsåsen instämde häruti.

Herr *Beckman*: Herr talman! För att det inte skall förefalla, som om måhända motionärernas grundtanke hade mindre sympati i kammaren än hvad den verkligen har, vill jag tillåta mig att åtminstone för min del uttala, att jag hyser ett mycket lifligt intresse för den tanke, som är grundläggande för båda de

förslag, som här framställts. Jag kan icke tänka mig annat, än att det skulle vara till fördel såväl för den frivilliga skytterörelsen som för försvaret och äfven, som redan blifvit påpekadt, för landets ekonomi och våra finanser, om man kunde tänka sig, att hvad motionärerna här åsyftat kunde i någon större utsträckning förverkligas.

Jag erkänner villigt, att det är mycket svårt att veta, huruvida man skall utan vidare kunna yrka bifall till det ena eller andra af de båda förslag, som här framburits. Men på samma gång vill jag betona, att äfven om kammaren antager lagutskottets förslag, detta enligt min uppfattning har den innebörd, som herr vice ordföranden i lagutskottet synes mig ha gifvit det. Han påpekade nämligen, att det icke är något underkännande af vikten af motionärernas hemställan, som gjort, att lagutskottet icke nu velat tillstyrka bifall till densamma, utan att motivet varit, att man tänkt sig, att den kommitté, som har i uppdrag att granska försvarsväsendet, måste taga äfven denna fråga under ompröfning.

Jag har således härmed, herr talman, velat uttala, att jag för min del är öfvertygad om, att det finnes ett ganska stort skäl för den uppfattning, som ligger till grund för motionärernas hemställan, äfven om vissa svårigheter förefinnas för att man nu skulle kunna yrka bifall till densamma. Jag har därför, under hänvisning till den motivering jag angifvit, för närvarande dock intet annat yrkande än bifall till lagutskottets hemställan.

Med herr Beckman förenade sig herr *Bosson*.

Herr Bogren: Herr talman! med anledning af den siste talarens anförande skall jag be att få fästa kammarens uppmärksamhet på, af hvilken vikt det är, att åsikterna i frågan, vare sig de äro för eller mot förslaget, komma till ett exakt uttryck, detta just med hänsyn till den af lagutskottets vice ordförande omnämnda kommittén. Det är alldeles gifvet, att när denna kommitté får att behandla ifrågavarande ärende, kommer det att vara af stor betydelse, om kommittén vet, att bakom dessa önskemål står åtminstone en afsevärd kontingent af Riksdagens Andra Kammare.

Jag vidhåller därför, herr talman, mitt yrkande, att Riksdagen måtte afåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t i ärendet.

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! Jag skulle delvis kunna instämma i den ärade motionärens första anförande, däri han uttalade de farhågor, som i synnerhet landtbrukare hysa för den långa öfningstiden, och den motvilja, hvarmed den i stort sedt öfverallt mottages. Men när man tror, att det förslag, som

Om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktlige, som uppnått viss kunskapsmått och färdighet m. m.

(Forts.)

Om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.

(Forts.)

han nu framlämnat till kammarens pröfning, i någon mån skulle minska den motvilja och de farhågor, som hysas mot värnplikten i öfrigt, kan jag naturligtvis icke följa honom längre.

I den motion, som i denna fråga framlades vid 1908 års riksdag, sade dåvarande motionär, att han trodde, att flertalet husbönder med stort nöje skulle skicka sina söner och tjänare att bevista skytteöfningar för att inhämta nödig färdighet och för att sedan få utbildningstiden om möjligt förkortad. Men jag undrar, hvilka husbönder det skulle vara, som vore villiga att låta sina söner och tjänare på detta sätt försumma den arbetstid, som jordbruket kräver, i tanke att dessa sedermera skulle komma i åtnjutande af en kortare utbildningstid. Man kan nämligen aldrig på förhand veta, om dessa söner och tjänare skola kunna förvärfva sådan skjutskicklighet, att de kunna erhålla någon förkortning i utbildningstiden. För öfrigt skulle, enligt motionärens förslag, en afkortning af den för rekrytutbildning anslagna tiden endast komma fotfolket till godo, men det är icke alltid den blifvande beväringssmannen vet, vid hvilket vapen han kommer att bli anställd, och följaktligen kan han ej heller på förhand veta, om han kan komma i åtnjutande af ifrågakvarande lindring.

För min del hyser jag den meningen, att denna lindring hufvudsakligen skulle komma de mera bemedlade klasserna till godo, medan däremot de fattiga arbetarne, på grund af bristande tid och de långa afstånden till de skjutbanor, som finnas här och där i landet, icke skulle kunna bevista skjutöfningarna i sådan utsträckning, att de kunna förvärfva sig en färdighet, som berättigade till förkortning i utbildningstiden. Enligt mitt förmenande skulle det sålunda hufvudsakligen bli de, som ha godt om tid att deltaga i dessa öfningar, som komma i åtnjutande af denna förmån, medan däremot de, som icke vore i tillfälle att bevista dem, måste fullgöra sina beväringsofningar på vanligt sätt. Jag tror, att detta skulle leda till, att den motvilja, som hyses mot värnplikten, skulle ytterligare ökas. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i See: Herr talman! Med anledning af den siste talarrens yttrande, att en hel del husbönder skulle bli tvehågsna att låta sina drängar och söner deltaga i skjutöfningarna, emedan de icke visste, huruvida dessa ynglingar skulle kunna erhålla den afkortning, som är ifrågasatt, då man ju på förhand icke kunde veta, vid hvilket vapen de skulle komma att tjänstgöra, vill jag framhålla, att kammaren må tänka på, att genom yrkandet i min motion och det resultat, som däraf kan bli följden — såvida nämligen något kommer att göras i denna riktning — undanröjas sådana betänkligheter, som den siste talarren omnämde. Min motion afser afkortning i utbildningstiden för alla vapen, för så vidt man på kortare tid än den nu gällande

kan vinna nödig färdighet. Jag har tänkt mig, att funnes endast ett sådant stadgande, skulle det sporra hvarje yngling att på kortaste tid förvärfva största möjliga skicklighet, hvarigenom utbildningstiden skulle kunna förkortas för hvar och en med undantag naturligtvis af dem, som vore alldeles obildbara. Man skulle kanske då också snart nog kunna se, hvilka det vore, som icke kunde utbildas och som det därför knappast voro värdt, att man offrade någon tid på.

Om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.

(Forts.)

Jag vidhåller mitt yrkande. Det innehåller allt, som bör framhållas rörande denna sak. Att en utredning bör komma till stånd har ju lagutskottets ärade vice ordförande erkänt.

Herr Bogren: Herr talman! Det var ett yttrande af en kamrat här på bänken, som föranledde mig att begära ordet. Han sade, att det förslag, som jag tagit mig friheten framlägga, skulle, om det antoges, komma att gynna öfverklassen, men icke arbetarne. Jag kan ej förstå, hur min aktade kamrat kan ha en sådan syn på tingen, jag tror tvärtom, att det just för arbetarne skulle vara till gagn. Det är, som herrarne veta, med stort bekymmer mången arbetare motser det första värnplikts-året, ty han vet, att den plats han innehar kanske icke står honom till buds, när han kommer tillbaka. Och jag skulle kunna anföra för herrarne åtskilliga rätt ledsamma exempel på hur den unge arbetaren försöker på alla möjliga sätt säkerställa sig att få återkomma till sin plats efter den långa värnpliktstiden. Finge han i stället hemma fullgöra en tredjedel af öfnings-tiden, så besparades han för det första många utgifter, och för det andra kunde han ha säkrare hopp om att hans husbonde lättare skulle kunna ordna med ställföreträdare för den återstående öfnings-tiden. Sålunda är det väl just med hänsyn till arbetarne och de fattigare unge männen, som denna sak är mest behjärtansvärd.

I anslutning till hvad den ärade talaren nämnde om skytteföreningarna vill jag blott hänvisa honom till den verkan 1863 års kungl. förordning hade med afseende på den fosterländska försvarsrörelse, som uppkommit år 1860 och hvilken regeringen skyndade sig att taga fasta på genom att stadga, att aktiv medlem af skarpskytteförening under vissa villkor skulle erhålla befrielse från all beväringsskyldighet under det första värnplikts-året. En liknande bestämmelse nu skulle blifva, att vi finge skarpskytteföreningar i hvarenda socken.

Än mer skulle detta bli fallet, om, såsom jag föreslår i en annan motion, staten lämnade bidrag till anskaffande af ammunition, förbrukningsartiklar och gevär för dessa föreningar. Jag tror då icke, att afstånden till skjutbanorna skola bli så långa, som man här velat framhålla.

Om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet
m. m.
(Forts.)

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! Med anledning af det senaste anförandet skulle jag vilja framställa den frågan, hur det skall vara möjligt för arbetare att i nämnvärd mån deltaga i dessa frivilliga skjutöfningar. De som uteslutande äro hänvisade till att lefva af sin dagspenning, kunna väl icke lefva på att öfva sig i vapnens bruk heller. Och de motse beväringstiden med sådan ängslan, att jag icke tror, att de frivilligt i förtid skola offra arbetsdagar för detta ändamål.

Och hvad jordbrukarne beträffar vill jag säga, att de åtminstone icke i våra bygder ha tid att sysselsätta sig med några frivilliga skjutöfningar. Tro då herrarne, att man i nämnvärd utsträckning skall begagna sig häraf?

Till allt detta kommer det osäkra i, huruvida lindringen alls kan komma en till godo, äfven om man bjudit till allt för att öfva sig och blifvit aldrig så skicklig i skjutning.

Jag ber att få yrka afslag å motionärens förslag.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman! Det måtte vara egendomligt ställt med skytteföreningarna i Värmland, eftersom den föregående ärade talaren tror, att hvarken arbetare eller bondsöner kunna deltaga i dem. Hemma i Dalarne förhåller det sig på det sättet, att skytteföreningarna uppbäras till största delen af just arbetare och bondsöner, och dessa ha deltagit i länstäfningar och i statens täfningar här i Stockholm, och de ha utmärkt sig ganska mycket samt tagit goda pris. Och däraf framgår ju tydligt, att äfven bondsöner och arbetare med fördel kunna deltaga i dessa föreningar.

Hvad nu själfva saken beträffar tror jag, att, när staten offerar så mycket för skytterörelsen som den gör, man äfven bör tänka på den föreliggande frågan och ge föreningarna ett mera reellt stöd, hvilket säkert blir fallet genom att göra det möjligt för dem, som förvärfvat sig en viss skjutskicklighet, att erhålla någon minskning i deras öfningstid, då de fullgöra värnplikten.

Alla skäl synas mig tala för motionärens framställning, och jag tror, att, om kammaren godkänner det skrifvelseförslag, som under diskussionen af motionären framlagts, vi därmed äfven göra försvaret en god tjänst.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till det af motionären nu framställda skrifvelseförslaget.

Herr *Hedström* instämde med herr Ericsson i Ofvanmyra.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Oafsedt hvilken utgång denna fråga kan få här i kammaren, anser jag mig böra fästa uppmärksamheten på en sak.

Vid upprepade tillfällen, då denna fråga varit före i lagutskottet och, jag tror, i tillfälligt utskott, har det bland annat

skarpt påpekats, att det icke varit uttaladt något allmänt önskemål i denna sak från skytteföreningarnas sida. Och vi ha märkvärdigt nog icke sett något slags adress i detta fallet, förrän vi hörde en föregående talare nämna, att han fått så många adresser från olika skytteförbund.

Nu ha vi emellertid inom landet en korporation, som just är afsedd att representera skyttarne, den s. k. skytteriksdagen. Det synes mig mycket anmärkningsvärdt, att denna, såvidt jag vet, icke tagit upp frågan på sitt program.

I alla händelser anser jag, att, vill man främja den sak, som nu är föremål för behandling, framställning i sådant hänseende lämpligast bör utgå från skytteriksdagen, som då har tillfälle att noggrant och omsorgsfullt pröfva frågan och framlägga det förslag, som kan vara lämpligt efter dess förmenande, samt slutligen att detta förslag öfverlämnas till den kommitté, som har att granska frågan om omändring af rikets försvar.

Komme en sådan framställning, väl motiverad och väl genomtänkt, är jag öfvertygad om att kommittén icke underlåte att taga den i allvarligt öfvervägande, helst då man vet, att hur voteringen än utfaller här i kammaren, det nog finnes sympatier för saken, fast man icke riktigt vet, hur man skall ställa meddensamma.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr talmannen framställde propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels afslag därå och bifall till herr Olssons i See motion och dels afslag å utskottets hemställan och bifall i stället till det under öfverläggningen af herr Bogren framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, hvar efter och sedan till kontraproposition antagits propositionen om afslag å utskottets hemställan och bifall till det af herr Bogren under öfverläggningen framställda yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det af herr Bogren under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 102 ja mot 82 nej, hvadan kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Om afkortning i öfnings-tiden för värn-pliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.

(Forts.)

§ 7.

Ang. befrielse för till Sverige återinflyttade emigranter från fullgörande af vapentjänst i fredstid. Efter föredragning härefter af lagutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående befrielse för till Sverige återinflyttade emigranter från fullgörande af vapentjänst i fredstid.

Herr Sjöberg, som anförde: Herr talman! Då jag af detta utskottets utlåtande finner, att hvad jag i min motion föreslagit redan är föremål för Kungl. Maj:ts utredning, finner jag naturligtvis icke någon anledning att vidare yttra mig i saken. Jag vill endast, herr talman, uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Om rätt att förändra fideikommiss i fast egendom till penningfideikommiss. Å föredragningslistan fanns slutligen upptaget lagutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag i fråga om rätt att förändra fideikommiss i fast egendom till penningfideikommiss.

Uti en inom Första Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 7, hade herr Ljungberg hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, på hvilka villkor fideikommissstiftelser i fast egendom kunde af innehafvaren helt eller delvis säljas mot det att köpeskillingen i stället sattes såsom fideikommiss.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, på hvilka villkor fast egendom, som utgjorde fideikommiss, kunde af innehafvaren helt eller delvis säljas mot det att köpeskillingen i stället sattes såsom fideikommiss.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:

herr af *Ekenstam*, med hvilken herrar *Trygger*, *G. Andersson*, *Ridderbjelke* och *Ekelund* instämt och som hemställde, att Riksdagen, i anledning af ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета

och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, på hvilka villkor landtfastighet, som utgjorde fideikommiss, kunde af innehafvaren helt eller delvis säljas, mot det att köpeskillingen eller därför inköpt stadsfastighet i stället sättes såsom fideikommiss;

Om rätt att förändra fideikommiss i fast egendom till penningfideikommiss.

(Forts.)

herr *Lindhagen*, med hvilken herrar *Widén*, *Ersson*, *Jansson* i Edsbäcken och *Pettersson* från Södertelje instämt och som yrkat, att, på sätt som skedde i lagutskottets år 1907 i ämnet afgifna utlåtande, i utskottets motivering bort uttalas följande:

»Utskottet vill särskildt framhålla behovet, att vid eventuell försäljning af fideikommissegendom därå befintlig skog för framtiden ställes under ordentlig hushållning. Riksdagen har år 1903 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i syfte att förekomma, att de till fideikommissegendom hörande skogar utsattes för sådan behandling, att därigenom skogskapitalets afkastningsförmåga äfventyrades. Men syftemålet med den lag, som på grund häraf kan komma till stånd, skulle ju uppenbarligen i afsevärd mån förfelas, om fideikommissegendomar finge försäljas utan något förbehåll i afseende å därå befintliga skogar.»;

samt herrar *Rudebeck* och *Bergendahl*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade:

Herr *Lindhagen*: I öfverensstämmelse med en af mig med flere afgifven reservation får jag hemställa, att kammaren måtte besluta att bifalla lagutskottets hemställan, med tillägg till motiveringen i det syfte, som innefattas i reservationen. Jag tillåter mig anmärka, att genom ett bifall härtill kammaren endast skulle vidhålla hvad kammaren beslutat i detta ämne år 1907.

Herr *Widén* instämde häruti.

Herr *Åkerlund*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag oförändradt. Den reservation, som gjorts af herr *Lindhagen* m. fl., förutsätter, att skogstillgångarna på åtskilliga fideikommissegendomar, som styckas i mindre delar och försäljas, ej skulle få annat än efter utsyning af kronan, förmodar jag, användas af köparne.

Det är ju mycket behjärtansvärdt, att skogstillgångarna på fideikommissjord, såsom nu föreslagits, bibehållas i vårt land. Men då man, åtminstone på de flesta håll, vill afskaffa fideikommissen hufvudsakligen för att bereda större lättnader för

Om rätt att förändra fideikommiss i fast egendom till penning-fideikommiss. vårt småfolk att erhålla jordegendom — skulle man då besluta, att skogen icke skulle få användas, så skulle följden ju blifva, att man försvårade åtkomsten af sådan för dessa. Förhållandet är nämligen det, att en hel del mindre bemedlade personer, som köpa sådana jordparceller, i första rummet måste se efter, om

(Forts.) där finnes någon skog till afsalu; emedan just därigenom att det finnes sådan, de blifva i tillfälle att förvärfa sig egna hem, ett sträfvande, som vi ju alla vilja understödja. Vidare kan jag icke förstå, att det är rim eller reson i att göra sådana förbehåll beträffande fideikommissjord, som säljes till enskilda, så länge staten icke gör liknande förbehåll, då den säljer sina egna jordbrukslägenheter.

Som sagdt, herr talman, då jag anser, att ett bifall till det af herr Lindhagen m. fl. framställda förslaget skulle i hög grad försvåra försäljningen af fideikommissjord till enskilda personer, kan jag icke vara med därom, utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widén: Såsom herrarne se, har jag deltagit i den reservation, till hvilken herr Lindhagen yrkade bifall. Därför ber jag nu att få säga några ord till försvar för densamma. Jag vill då börja med att i anledning af den siste talarens yttrande fästa uppmärksamheten på, att det nu icke är fråga om att fatta något beslut om tillstånd till försäljning af fideikommiss-egendomar, utan det begäres endast en *utredning* hos Kungl. Maj:t och förslag till lagbestämmelser, *på hvilka villkor* det må kunna tillåtas att försälja fastighetsfideikommiss och utbyta dem mot penningfideikommiss. Kungl. Maj:t skall således här verkställa en utredning; och hvad reservanterna begärt, det är endast, att vid den utredningen hänsyn måtte tagas till, huruvida och under hvilka former skogen äfven på sådana fideikommiss-egendomar må kunna sättas under mera uthållig förvaltning.

Hvad nu denna fråga beträffar, så var den före redan år 1903, då skogslagarna förelågo. Då väcktes motion om, att i allmänhet på större egendomar skogen skulle sättas under mera uthållig förvaltning. Den motionen bifölls icke i sin helhet. Det var visserligen mycket starka röster för att skulle bifallas; men Riksdagen biföll den icke i vidsträcktare mån än hvad som rörde fideikommiss-egendomar. Man förmenade, att man lättast skulle komma till rätta med en dylik lagstiftning för dessa egendomar, och man fann också på detta sätt lättast en begränsning, med afseende å hvilka egendomar lagstiftningen skulle gälla. Det skrefs således år 1903 af Riksdagen till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida icke skogen på fideikommiss-egendomar borde ställas under mera uthållig förvaltning. Då sedermera 1907 samma fråga förelåg, som nu är före, nämligen frågan om att utbyta fastighetsfidei-

kommiss mot penningfideikommiss, så blef det visserligen icke något riksdagsbeslut i frågan; men lagutskottet tillstyrkte och Andra Kammaren beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t, uti hvars motivering ingår just detta stycke, som vi nu här hafva talat om. Det är således ingen nyhet, som vi föreslå Andra Kam-

Om rätt att förändra fideikommiss i fast egendom till penningfideikommiss.
(Forts.)

maren. Vi reservanter hafva ansett, att Andra Kammaren väl sannolikt i år står på samma ståndpunkt som förut, och att det sålunda vore skäl att den uttalar sig på samma sätt. Härför föreligger för öfrigt det skälet i sak, att om man tänker sig — hvad man naturligtvis bör tänka sig — att den begärda lagstiftningen verkligen föranleder till något i större omfattning skeende utbyte af fideikommiss i fast egendom mot penningfideikommiss, Riksdagens skrivelse af år 1903 skulle blifva utan verkan, om icke också för sådana fall sådana bestämmelser om skogsvården föreligga som de, hvilka af oss ifrågasättas.

Det är nu visserligen så, att Första Kammaren, efter hvad vi veta, icke medtagit detta stycke, så att det kommer nog icke att ingå i Riksdagens beslut; men därför läser icke föreligga något skäl för Andra Kammaren att frånträda sitt år 1907 fattade beslut. Ty det är väl ändå sannolikt, att, om ett beslut från Andra Kammaren föreligger, Kungl. Maj:t vid utredningen tager hänsyn till detta; och det är helt enkelt det, som reservanterna hafva velat.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till den af herr Lindhagen m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Ersson, Karlsson* i Fjäl och *Johansson* i Jönköping.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Herr Widén har nog rätt i hvad han yttrat; men måne frågan icke föreligger något annorlunda nu än 1903? Då var det ju endast fråga om, huru illa skogarna sköttes på åtskilliga fideikommissegendomar och huru man skulle kunna råda bot på detta missförhållande — och detta, väl att märka, under den förutsättningen, att dessa egendommar fortfarande skulle bibehålla sin fideikommissnatur. Nu ligger frågan icke så, utan nu är frågans innebörd den, att dessa egendommar, möjligtvis efter utredning, skola försäljas och förvandlas till privategendomar.

Men då undrar jag, om Andra Kammaren, sedan nu Första Kammaren redan godkänt, visserligen icke lagutskottets hemställan, men den af herr af Ekenstam med flere afgifna reservationen, och då det väl är antagligt, att det blir en sammanjämkning, för den händelse att Andra Kammaren tager utskottets hemställan, hvarvid det ju är möjligt, att denna motivering får följa med, jag undrar, säger jag, om Andra Kammaren verk-

Om rätt att förändra fideikommiss i fast egendom till penning-fideikommiss. ligen vill införa en sådan bestämmelse, som denna motivering angifver, nu då dessa fideikommisssegendorar skola förvandlas till privata egendorar.

Vi ha ju år 1903 antagit en lag om huru enskildas skogar skola förvaltats; och det finnes ju skogsvårdsstyrelser i hvarje län. Är det då icke så, att äfven dessa skogar komma att få det skydd, som denna lag lämnar alla andra privata skogsegendomar? Att under sådana förhållanden skapa undantagsbestämmelser endast för några fideikommisssegendorars skull, det kommer att taga sig bra underligt ut. När jag såg denna reservation och såg herr Widén stå såsom medundertecknare under densamma, så får jag öppet säga, att jag förvånade mig, att herr Widén ville vara med om att skapa sådana här undantagsförhållanden. Är den nuvarande skogslagen icke tillräcklig, ja, ändra då den lagen; men skapa icke särskilda undantagsförhållanden för vissa egendorar. Riksdagen har ju, såsom herr Åkerlund antydde, icke velat sätta i fråga, att man skulle skapa dylika särskilda förhållanden på statens egendorar, när de förvandlas till privata egendorar; hvarför skulle man då göra det i detta fall? Frågan är nu vidt skild från den fråga, som behandlades vid 1903 års riksdag, då nämnda motivering användes.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag oförändradt och utan att detta stycke kommer att inflyta i motiveringen.

Herr Lindhagen: I anledning af hvad den siste talaren anförde, vill jag till en början säga, att denna reservation helt och hållet öfverensstämmer med det beslut, Andra Kammaren fattade 1907. Då var också herr Carl Persson i Stallerhult med därom, eller också brydde han sig ej om att opponera sig den gången. Men i alla fall har Andra Kammaren en gång ansett, att 1903 års beslut borde i sina konsekvenser leda till, att när man fattar beslut i enlighet med lagutskottets hemställan i detta ärende, man också borde införa en sådan bestämmelse i motiveringen, hvarom nu är fråga.

Nu ligger ju intet hinder för, att, såsom den föregående talaren yrkat, Andra Kammaren frångår denna uppfattning och ställer sig på den ståndpunkt, som man i dessa frågor vill göra gällande, att skogskapitalet gärna får sköflas hur mycket som helst, bara man sörjer för återväxten. Det är den ståndpunkten, herr Persson i Stallerhult här med styrka häfdat. Men förhållandet är enligt många andras mening i alla fall det, att, om man också ej kan ändra 1903 års skogslag på en gång, man dock bör försöka att tum för tum vidtaga lagstiftningsåtgärder i syfte att äfven skogskapitalet skall bibehållas. I detta afseende ha vi redan undantagslagstiftningar på olika håll. Sålunda har Lappmarken jämte Särna socken och en del spridda

hemman sin undantagslagstiftning, för det andra ha skydds-skogarna sin, för det tredje ha vi dimensionslagen i vissa trakter och för det fjärde ha vi Gottlands-lagstiftningen. Vidare har dels denna kammare tre gånger uttalat sig för uthållighetsbruk på skogar af större omfattning, tillhörande bolag och enskilda, och dels har hela Riksdagen beslutat ett sådant uttalande om fideikommisskogar.

Om rätt att förändra fideikommiss i fast egendom till penningfideikommiss.
(Forts.)

När nu Kungl. Maj:t skall göra en utredning om och i hvad mån fideikommissegendomarne kunna försäljas, kunna de, som till skillnad från den näst föregående talaren sätta värde på, att skogskapitalet bevaras, naturligtvis icke vilja, att ett så beskaffadt beslut skall leda till, att denna bäck till den stora å, man vill vinna, skall gå ut i sanden. Vi vilja icke, att Kungl. Maj:t skall utreda denna sak på så sätt, att det blir fastslaget: nu må fideikommiss-skogarna gärna få sköflas, ty de skola i alla fall säljas. Detta förslag afser för öfrigt icke, att fideikommiss-skogarna skola ovillkorligen säljas, utan till en början allenast att gifva fideikommissinnehafvare rättighet att sälja. Kungl. Maj:t måste sålunda i alla fall taga hänsyn till Riksdagens skrifvelse år 1903, afseende de fideikommiss-skogar, som fortfarande skola äga bestånd. Om åter man följer den föregående talaren och, på samma gång man antager ett förslag om att de, som vilja, få sälja, tillika uppgifver 1907 års framställning af denna kammare, hvad inträffar då? Jo, då skulle lätt helt och hållet kringgås de eventuella bestämmelserna om skydd för fideikommiss-skogarna; fideikommissinnehafvaren skulle kunna sälja skogarna endast för att få förvandla dem till största möjliga fideikommisskapital, hvilket blefve händelsen, om hela skogskapitalet finge uttagas på en gång af en köpare.

Den, som älskar skogsvården här i landet, kan icke ställa sig på den privatsköflande ståndpunkt, som den siste ärade talaren, utan tycker, att hvad man vunnit, vill man också behålla, och det är därför denna sak bör för denna kammare ha lika stor vikt 1909 som 1907.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Som herrarna litet hvar veta, har jag mycket ifrat för att fideikommissen helt och hållet afskaffas. Under sådana förhållanden har jag naturligtvis tämligen litet intresse för ett bifall till denna motion, som endast motsvarar en ringa del af mina önsknningar i detta afseende. Men när frågan nu väckts på tal, kommer jag likvisst att rösta för bifall till det förslag, som här framställts. Då uppstår frågan: »Skall man göra det med tillägg af den motivering, som föreslagits af herr Lindhagen m. fl. eller icke?» I den frågan har jag i olikhet med herr Persson i Stallerhult den bestämda uppfattningen, att skola vi bifalla lagutskottets förslag, bör också detta tillägg göras. Denna min uppfattning grundar

*Om rätt att
förändra
fideikommiss i
fast egendom
till penning-
fideikommiss.*

(Forts.)

sig på den stora förkärlek jag alltid haft för skogarna. Kam-
maren har också i allmänhet haft samma förkärlek; och när
skogslagen kom till stånd, så veta vi ju, att många önskade, att
den skulle hafva blifvit strängare än hvad den blef. Men man
har hittills ej gått för strängt till väga, utan lagen är ännu ganska
mild. Vi gjorde dock undantag i vissa fall, exempelvis för stä-
dernas skogar, för allmänningar och dyligt; i fråga om dem for-
drade vi en högre grad af skogsvård. Då önskade man också
på många håll, att samma strängare bestämmelse skulle införas
med afseende på fideikommiss-skogar, och när vi gjorde det, an-
sågo vi oss i vår fulla rätt, ty en fideikommissinnehafvare kan
omöjligen anses vara berättigad att sköfla skogen. En enskild
person kan möjligen anses ha det, men en innehafvare af fidei-
kommiss kan omöjligen anses berättigad därtill, ty fideikommiss-
et skall lämnas tid efter tid med skogstillgång och allt till en
följande fideikommissarie. När vi sålunda ur statens synpunkt
böra hafva rättighet att fordra, att dessa fideikommiss-skogar
skötas på bättre sätt, hvarför skola vi då släppa efter den for-
dran, som vi efter mitt förmenande böra ha på en bättre skötsel
af dessa skogar? Det är ju en lycka för landet, ju flera oaser
det äger af skogar, som skötas på ett mera förstklassigt sätt.
En fideikommissinnehafvare, som med stöd af det beslut, som
Riksdagen nu kan komma att fatta, framdeles vill sälja sitt fidei-
kommiss, bör således icke hafva rättighet att disponera öfver
sina skogar i den omfattning, som gäller för de skogar, hvilka
skötas på det vanliga, sämre sättet. Och en köpare, som köper
af honom, får också finna sig i att köpa med denna mindre
dispositions rätt till skog. Nu säger herr Persson och detta med
rätta, att när kronan säljer skogsegendomar, gäller ej detta vill-
kor. Det är sant, men när kronan sålt sådana egendomar, har
det, som vi veta, endast gällt små, små egendomar. Jag skulle
gärna se, att äfven vid dessa tillfällen intagits bestämmelse om,
att skogen skulle skötas på ett mera förstklassigt vis, men äfven
om så icke gjorts, få vi icke därför nu släppa efter, när det
gäller fideikommiss, från hvilka ju väldiga skogsarealer ofta kunna
säljas på en gång. När statsmakterna kunna utan kränkning af
någons rätt kräfva, att dessa skogar skötas på ett mera förstklas-
sigt vis, hvarför släppa efter fordringarna på deras skötsel, om de
komma att säljas? Det är väl i alla fall så, att vi alla känna med
oss, att framdeles komma att införas strängare bestämmelser med
afseende på skogarnas skötsel i allmänhet. Detta kommer emel-
lertid att medföra en del svårigheter, ty i detta afseende kolliderar
det allmänna intresset med den privata äganderätten. I fråga
om fideikommiss-skogarna åter förekommer ingen sådan kollision,
och därför tror jag, att vi icke kränka någons intresse, om vi
få till stånd en lag, som föreskrifver, att fideikommiss-skogar

skola skötas på ett mera uthålligt sätt, vare sig de bibehållas som sådana eller försäljas. *Om rätt att förändra fideikommiss i fast egendom till penningfideikommiss.*

Med anledning af hvad jag sålunda yttrat skall jag, herr talman, på samma gång, som jag röstar för bifall till utskottets förslag, yrka, att den motivering, som herr Lindhagen m. fl. föreslagit, måtte däri inflyta. (Forts.)

Herrar *Broomé* i Billsta, *Ström* i Transtrand och *Schotte* instämde häruti.

Herr Igel: Herr talman! Om jag förstod den siste ärade talaren rätt, sade han, att skogarna på fideikommissegendomar icke äro så hårdt anlitade. Det är nog icke alltid fallet; somliga af fideikommiss-skogarna äro på många håll rätt hårdt anlitade. För öfrigt är det nog så, att om vi skulle bifalla reservationen, så skulle detta bli till skada för det ändamål, som med lagändringen afses. Dessa fideikommiss kunna ju styckas och säljas till mindre jordbrukare. De inköpas på många ställen i mindre lotter. Vi tänka oss, att dessa lotter utsäljas efter samma hemmantal de inköpts. Om då någon, som vill ha ett mindre jordbruk, köper ett sådant mindre hemmantal, då är det gifvet, att han behöfver den skog, som finnes där, för att använda den för sitt hus och sin gård. Skulle det nu bli en lag, som stadgar, att han ej skulle få göra detta, utan att staten skulle särskildt ingripa, så skulle det bli ett hinder för egnahemsrörelsen, hvilken vi väl alla efter mitt förmenande vilja befordra.

Ur denna synpunkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels bifall därtill med det tillägg till motiveringen, som innefattades i den af herr Lindhagen m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, samt funnit den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd, så och efter det likväl votering begärts, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 8 med det tillägg till motiveringen, som innefattas i den af herr Lindhagen m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 97 ja mot 87 nej, hvadan kammaren alltså bifallit utskottets hemställan med det tillägg till motiveringen, som innefattades i den af herr Lindhagen m. fl. vid utlåtet reservationen.

§ 9.

Härefter begärdes ordet af

Interpellation.

Herr vice talmannen Staaff, som anförde: Herr talman, mina herrar! Sedan det hvilande rösträttsförslaget blifvit af Riksdagens båda kamrar definitivt antaget, har en synnerligen betydelsefull fråga trädt fram, nämligen den: när och huru skall det antagna förslaget vinna tillämpning?

Denna fråga måste ju i hög grad intressera alla dem, hvilka i likhet med mig, oaktadt svåröfvervinnerliga betänkligheter, icke motsatte sig förslaget väsentligen af det skäl, att de icke ville se rösträttsfrågans lösning uppskjuten på flera års tid. Men förvisso måste den också intressera både dem, som af full öfvertygelse om förslagets goda egenskaper gäfvot sina röster, och dem, som motsatte sig detsamma.

Jag ber nu först att få bringa i erinring vissa föreskrifter, som förslaget själf innehåller rörande tillämpningen.

I fråga om Andra Kammaren medför förslaget ingen ändring i nu gällande föreskrift, att allmänna val till den kammaren skola äga rum hvart tredje år. Mom. 3 i öfvergångsstadgandet lyder: »Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden.» Det framgår således, att val till Andra Kammaren efter de nya grunderna i hvarje fall skola äga rum i september månad 1911, men att sådana val likaledes efter de nya grunderna kunna äga rum tidigare, i händelse Konungen förordnar om nya val, dock ej förrän efter augusti månads utgång 1910.

Beträffande Första Kammaren är saken vida mera invecklad. För att fullt förstå, i hvad mån de nya grunderna vid dessa val enligt förslagets bestämmelser skulle komma till användning, måste man se till, när de särskilda valkretsarne — 23 län, 2 landstingsområden samt städerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Gäfle — skola väljas samt i hvad mån den nya ordningen trädt i kraft vid de olika valtillfällena.

Valkretsarne äro indelade i sex grupper.

Första gruppen, bestående af Stockholms stad, Jönköpings

län, Gottlands län, Västmanlands län och Västerbottens län, skall i september innevarande år välja riksdagsmän för perioden 1910—1915. Vid förrättande af dessa val, som skola ske efter proportionsprincipen, äro emellertid elektorsförsamlingarna, det vill säga Stockholms stadsfullmäktige och de resp. landstingen själfva alltigenom utsedda efter den gamla ordningen, det vill säga nu gällande kommunal rösträtt och majoritetsval.

Andra gruppen, som omfattar Stockholms län, Blekinge län, Malmö stad, Skaraborgs län och Gäfleborgs län utom Gäfle stad, skall i september 1910 välja riksdagsmän för tiden 1911—1916. Då kommer, såvidt länen rör, den nya ordningen första gången i fullständig tillämpning. Landstingen såväl inom denna grupp som i hela riket väljas nämligen på våren 1910 efter den nya kommunala röstskalan och proportionellt valsätt. (Mandaten för de landstingsmän, som blifvit valda 1909, utgår enligt särskildt stadgande den 31 augusti 1910.) Däremot äro Malmö stadsfullmäktige i september 1910 icke ens till någon del samman-satta efter de nya grunderna.

Den tredje gruppen väljer sedan i september 1911 för tiden 1912—1917, den fjärde i september 1912 för tiden 1913—1918, den femte i september 1913 för tiden 1914—1919 och den sjätte i september 1914 för tiden 1915—1920.

Beträffande alla dessa grupper gäller naturligtvis i fråga om landstingen detsamma, som nyss sagts om den andra gruppen. I fråga om städerna åter kommer Göteborg, som tillhör tredje gruppen och väljer 1911, att då hafva stadsfullmäktige, af hvilka hälften äro valda efter de nya grunderna. Gäfle, som tillhör femte gruppen och väljer först 1913, kommer då att hafva stadsfullmäktige, som äro helt och hållet valda efter samma grunder. Likaså Norrköping, som tillhör sjätte gruppen och väljer 1914.

I september 1915 väljer åter den första gruppen, då för tiden 1916—1921. Då skulle således valet för den gruppen första gången verkställas af församlingar — stadsfullmäktige i Stockholm och landstingen i de resp. länen — som vore alltigenom valda efter de nya grunderna. 1916 väljer för andra gången andra gruppen, därvid Malmö stad för första gången skulle välja genom stadsfullmäktige, som själfva helt och hållet valts efter nya grunder. 1917, då tredje gruppen skulle välja för andra gången, blefve detsamma förhållandet med Göteborg.

Först 1918 års Riksdag skulle således hafva en Första Kam-mare, som helt och hållet vore baserad på de nya grunderna. Bortser man från Malmö och Göteborg, skulle kammaren i öfrigt vara baserad på sagda grunder vid riksdagen 1916.

Enligt öfvergångsstadgandet skola, därest Konungen för-ordnar om nya val till Första Kammaren, innan val i sjätte gruppen förrättats för sexårsperiod, de nya valen gälla för grupp,

Andra Kammarens Prot. 1909. N:o 17.

Interpellation.
(Forts.)

som valt för sexårsperiod, till periodens utgång och för annan grupp till början af dess första sexårsperiod.

Man kan på goda skäl anse, att, då statsmakterna beslutit utsträcka rösträtten till flera hundra tusen nya valmän, det i själfva verket skulle vara en orimlighet, om en folkrepresentation fortsatte att utöfva sitt värf, hvilken är vald allenast af en del utaf den valmanskår, som enligt de nya bestämmelserna äger utöfva den politiska valrätten. Och man kan icke neka, att den, som beträffande ett eller annat beslut i något landsviktigt spörsmål rent af ifrågasatte, huruvida en sådan representation verkligen ägde nödig auktoritet för att binda en kommande, på den bredare grunden utsedd riksdag, kunde hafva ett visst fog för ett sådant ifrågasättande.

Men härutöfver tillkommer i detta särskilda fall en annan omständighet. Därest tillämpningen af de nya grunderna skulle inträda i den ordning, för hvilken nyss redogjorts, skulle vid riksdagarne 1912, 1913, 1914 och 1915 Andra Kammaren visserligen vara vald efter de nya grunderna, men hafva vid sin sida en medkammare, som allenast till resp. $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$ och $\frac{5}{6}$ vore sammansatt efter dessa grunder.

Huru oriktigt och förvändt detta skulle vara, torde framgå af följande sammanträngda historik öfver rösträttsfrågans utveckling till den lösning, som den nu har fått.

Utgångspunkten var krafvet på en utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.

Denna utsträckning ansågs medföra nödvändigheten att införa proportionellt valsätt vid valen till samma kammare.

Införandet af proportionellt valsätt i fråga om valen till Andra Kammaren ansågs böra fullständigas genom införande af samma valsätt vid valen till Första Kammaren.

Detta ansågs i sin ordning kräfva införande af samma valsätt vid val till landsting och stadsfullmäktige.

Det är dessa synpunkter, som varit de ledande vid rösträttsfrågans lösning på sätt som skett. Det antagna förslaget är därför att betrakta såsom ett odelbart helt, innefattande såväl omformningen af båda kamrarna som äfven omdaning af den kommunala röstskalan och förändrad tillsättning af landsting och stadsfullmäktige.

Det måste då anses orimligt, att blott vissa delar af den nya ordningen skulle träda i verket, men andra vänta på sin tillämpning i flera år. Skall detta förekommas, måste tydligen Konungens rätt att förordna om nya val till Riksdagens kamrar bringas i utöfning.

Vid hvilken tidpunkt borde då nya val till kamrarna äga rum för att ett möjligast riktigt resultat skulle kunna vinnas? Utan tvifvel borde detta ske på hösten 1910.

På sätt förut är sagdt, kunna val till Andra Kammaren efter den nya ordningen ej äga rum förr än då. Ej heller äro lands-tingen sammansatta efter de nya grunderna förr än då. Hvad angår stadsfullmäktige i de fem städer, som ej deltaga i lands-ting, äro de, på sätt förut är nämndt, ej ens då färdiga. Detta är en beklaglig anomali, till hvilken hänsyn emellertid ej kan tagas.

Förordnande om nya val till båda kamrarna på hösten 1910 skulle — fränsedt sagda undantag — gifva möjlighet till den nya rösträttsordningens genomförande samtidigt för båda kamrarna. Och den nuvarande representationen skulle därigenom komma att gifva rum för den nya, så snart detta kunde ske.

Mot den interpellation, som jag har för afsikt att väcka, skulle man måhända vilja göra en och annan invändning. Man kunde sålunda kanske vilja säga, att interpellationsrätten icke bör tillgripas i fråga om ett sådant ämne som utöfningen af Konungens rätt att förordna om nya val. Jag lämnar för närvarande alldeles därhän, huruvida en sådan invändning i andra fall skulle kunna äga något fog. I detta fall har den det förvisso icke. Här gäller icke frågan, huruvida rätten att förordna om nya val skall bringas i utöfning för att vädja till valmännen i en viss angelägenhet, för att begära deras mening rörande någon viss yttring af regeringens politik. Hvad det gäller är, huruvida samma rätt skall begagnas för åstadkommande af rimlighet och konsekvens i fråga om en af de största förändringar i vårt riksdagsskick, som öfver hufvud taget förekommit.

Möjligen skulle man ock från något håll vilja påstå, att interpellationen vore för tidigt väckt. Dels är rösträttsförslaget ännu ej af Konungen sanktionerad, dels afser interpellationen en åtgärd, som bör vidtagas först om ett och ett halft år. Men den förra invändningen synes sakna fog, då förhållandena ligga så, som vi alla veta, att Kungl. Maj:t om några veckor kommer att sanktionera förslaget. Och hvad den senare invändningen angår, kan jag ej tillerkänna den någon betydelse. För landet är det af vikt att få någon föreställning om, huru rösträttsförslaget skall träda i verket. I detta afseende är det af stor betydelse att lära känna den regerings åsikt, som gifvit upphof åt förslaget. Och den regeringen bör utan tvifvel redan nu själf veta, hvad den anser riktigast i detta fall.

Med stöd af det anförda tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern framställa följande spörsmål:

Delar Kungl. Maj:ts regering den åsikten, att det af Riksdagen antagna rösträttsförslaget bör genom Konungens förordnande om nya val till bägge kamrarne bringas i möjligast fullständig tillämpning hösten 1910?

Denna herr vice talmannens anhållan blef på begäran bordlagd.

§ 10.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herr *Wavrinsky*, n:o 193, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande arbetslösheten i Sverige m. m;

herr *Wavrinsky*, n:o 194, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående meddelande af stadganden mot onödigt plågande af husdjur vid slakt;

herr *Lindley*, n:o 195, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vidsträcktare användande af lägre tjänstemän och betjänte vid tullverket i högre beställningar; och

friherre *Lagerfelt*, n:o 196, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot tillverkning för export af smör med vattenhalt, öfverstigande 16 procent.

Ifrågavarande motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 11.

Till bordläggning anmälde:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landsförsvaret af en del utaf kungsladugården Vall;

n:o 23, i anledning af vissa af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för statens järnvägar;

n:o 24, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af anslag för utvidgning af inseglingrännen till Trelleborgs hamn, dels ock en i ämnet väckt motion;

n:o 25, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande en fråga under riksstatens första hufvudtitel;

n:o 26, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens sjätte hufvudtitel;

bankoutskottets memorial n:o 2, om verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning; samt

lagutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående verkställighet i vissa

fall af straff, ådömdt genom icke laga kraft ägande utslag, till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 1 juli 1898, innefattande vissa bestämmelser om beräkning af strafftid, och till lag om ändrad lydelse af 12 § i lagen angående villkorlig frigifning den 22 juni 1906.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Pålsson</i>		under 8 dagar fr o. m. den 24 februari.
» <i>Svensson</i> i Betingetorp	» 5 » » »	23 »
» <i>Andersson</i> i Höckerum	» 3 » » »	25 »
» <i>Forssling</i>	» 5 » » »	23 »
» <i>Jönsson</i> i Slätåker	» 8 » » »	24 »
» <i>Vahlquist</i>	» 2 » » »	23 »
» <i>Jonsson</i> i Hå	» 4 » » »	24 »
» <i>Röing</i>	under den 22 februari samt	
» <i>Waldén</i>	under 8 dagar från och med den 24 februari.	

Kammarens ledamöter åtskildes härupå kl. 4,23 e. m.

In fidem

Per Cronvall.